

4380. 2107

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΕΛΕΤΗΝ

ΤΗΣ

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΞΗΡΟΚΡΗΝΗΣ

ΕΠΙ ΤΩ: ΘΑΝΑΤΩ: ΤΟΥ ΛΟΙΔΙΜΟΥ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ

« Σάλπιγξ ἀπάσης λαμπρότερα
» ἢ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καὶ τοῦ
» φωτός φανερώτερος βίος καθάρσις »
(Χρυσόστ. ὁμιλ. ιε. εἰς Ματθ.).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΙΣ Κ. Δ. ΣΤΑΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ.

—
1876.

SISMANOGLIO
MIGLIO

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΤΩ 1871.

ΤΥΠΟΓΡ. & ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΓΓΕΛΙΔΩΝ ΕΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
 ΝΕΟΝ ΒΑΛΙΔΕ ΧΑΝΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΓΕΦΥΡΑΣ ΑΡΙΘ. 16

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΕΛΕΤΗΝ
 ΤΗΣ
 ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΕΗΡΟΚΡΗΝΗΣ
 ΕΠΙ ΤΩΙ ΘΑΝΑΤΩΙ ΤΟΥ ΛΟΙΔΙΜΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ

« Σάλπιγγος άπάσης λαμπρότερα
 » ή διά τών έργων έπίδειξις, και του
 » φωτός φανερώτερος βίος καθαρός »
 (Χρυσοστ. όμιλ. ιέ. εις Ματθ.).

ΕΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΙΣ Κ. Α. ΣΤΑΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ.

1876.

ΠΙ ΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ.

Ἡ Ἐφορία τῆς Ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» βαρέως φέρουσα τὸ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ αἰοδίου μητροπολίτου Καισαρείας ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ δεινὸν καὶ πάγκοινον ἄλγος εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν τῇ 2 Φεβρουαρίου 1876 τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν Ἐπιτροπὴν συνεκάλεσε καὶ ὁμοφώνως τάδε ἐψηφίσαντο:

« Ἐπειδὴ ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Καισαρείας ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ, ὁ πολυμαθεὶς καὶ ἀρετῇ τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν λαμπρύνας καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου ὑπὲρ αὐτῶν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ συγγραφῇ ἀγωνισάμενος, τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ ὡς καθηγητῆς καὶ σχολάρχης περιφανεῖς ὠφελείας παρέσχετο καὶ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς προόδου τοῦ ἐθνικοῦ παιδευτηρίου ἐμόχθησεν, ἡ Ἐφορία καὶ ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ Ἐπιτροπὴ, φόρον ἱερὸν ἀποτείλουνσαι, ἐκφράζουσιν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» τὴν ἐνδόμυχον θλίψιν ἐπὶ τῇ ἀλγεινοτάτῃ ἐθνικῇ ἀπωλείᾳ, τῷ θανάτῳ τοῦ κλεινοῦ διδασκάλου καὶ ἱεράρχου, καὶ δίκαιον ἀποφαίνονται τὸ πένθος τοῦτο γὰρ ἐκδηλωθῇ ἐν δημοτελεῖ ἐπὶ τούτῳ συναθροίσει εἰς πάνδημον ἔνδειξιν τῆς ὀφειλομένης τιμῆς πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ αἰοδίου ἀνδρός».

Συνωδὰ τῷ ψηφίσματι τούτῳ καὶ τοῖς ἰδίᾳ διαταχθεῖν, ἐτελέσθη τὴν 14 μαρτίου 1876 πάνδημος καὶ κατανυκτικωτάτη μνημόσυνος τελετὴ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ

Διεύθυνσις « ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ. »

Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐν ᾗ, πένθιμα περιβλήθεισῃ, ἀνηρτήθη ἡ εἰκὼν τοῦ θρηνουμένου ἱεράρχου καὶ μέγας ἐπι-
τύμβιος πῖναξ, φέρων ἄνω μὲν σταυρὸν καὶ τὰ γράμματα
Ε. Κ., κάτω δὲ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

«ΩΣ ΦΩΤΕΙΝΟΝ ΜΕΤΕΩΡΟΝ, ΩΣ ΛΑΜΨΙΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ
ΗΛΘΕΝ, ΕΦΑΝΗ, ΕΛΑΜΨΕΝ, ΑΠΗΛΘΕΝ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ.
ΑΠΗΛΘΕΝ· ΑΛΛ' Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΙΑ ΘΑ ΜΕΝΗ·
ΕΝ ΤΗ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΤΟΥ ΒΑΘΕΩΣ ΧΑΡΑΓΜΕΝΗ.»

Τὴν 3ην ὥραν μ. μ. παρισταμένων, πλὴν τοῦ πρεσβευτοῦ
τῆς Ἑλλάδος, τῶν καθηγητῶν τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς,
τῶν ἀντιπροσώπων διαφόρων Συλλόγων καὶ Ἀδελφοτήτων,
τῶν συγγενῶν τοῦ ἀοιδίου, καὶ ἄλλων πάσης τάξεως ὁμο-
γενῶν ἄμετρον πλῆθος, τὰ μέλη τῆς Ἐφορίας τῆς Ἀδελφό-
τητος μελανειμονοῦντα καὶ πενθίμους φέροντα ἐπὶ τοῦ στή-
θους ταινίας, κατέλαβον τὰς θέσεις αὐτῶν· ὁ δὲ Πρόεδρος,
βαθείας σιγῆς ἐπικρατούσης, προσελθὼν πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ
ἀοιδίου, ἀνέθηκεν αὐτῇ μέγαν ἐκ πολυτίμων ἀνθέων στέ-
φανον, φέροντα ἐν μέσῳ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

ΤΗ: ΙΕΡΑ: ΣΚΙΑ: ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ
Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ «ΞΗΡΟΚΡΗΝΗ».

Οὕτω δὲ σημήνας τὴν ἐναρξιν τῆς τελετῆς προοιμιάσατο
δι' ἐπὶ τούτῳ λόγου, μεθ' ὃν ὁ ὠρισμένος τῆς Ἀδελφότητος
ρήτωρ κ. Κ. Καλλιάρχης, φέρων ἐπίσης ἐπὶ τοῦ στήθους
πένθιμον ταινίαν, ἀνῆλθε τὸ βῆμα.

Μετὰ τὸν ῥήτορα ὠμίλησεν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἑλλ.
Φιλολογικοῦ Συλλόγου κ. Ι. Ἀλιμπέρτης, ὁ τῆς «Μικρᾶς
Ἀσίας» κ. Εὐαγ. Μισαηλίδης, ὁ τοῦ «Θεσσαλικοῦ Συλλό-
γου» κ. Γ. Παπᾶς, ὁ τῆς ἐν Γαλατῇ Φιλεκπαιδευτικῆς
Ἀδελφότητος κ. Β. Γαβριηλίδης καὶ ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν
τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς κ. Ι. Φιλαλήθης.

Καὶ οὕτω ἔληξεν ἡ μεγάλη αὕτη καὶ σοβαρὰ τελετὴ.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΣ.

Ὁμήγουρις εὐσεβής!

Τελοῦμεν σήμερον τὴν ἑκτακτον γενικὴν συνέλευσιν τῆς
Ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» τὴν πρὸ μηνὸς καὶ ἐπέκεινα
ὑπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ψηφισθεῖσαν καὶ ἀγγελθεῖσαν, τὴν
εἰς τιμὴν τῆς μνήμης Εὐσταθίου τοῦ Κλεοβούλου. Τὴν ὅλως
ἀπροσδόκητον ταύτην συνέλευσιν οὐδεὶς ἀδελφὸς ἀνέμενέ
ποτε νὰ ἴδῃ ἐγγεγραμμένην ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν χρονικῶν
ἡμῶν βίβλων, καὶ τὸν ἐναρκτήριον αὐτῆς κώδωνα μακρόθεν
ἐσήμηνεν ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Φι-
λεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος, ἥς τὸ πνεῦμα παρέλαβε καὶ
τὴν βαρεῖαν ἀνεδέξατο κληρονομίαν ἡ «Ξηροκρήνη». Πάντε
περίπου παρήλθον ἔτη ἀφ' ὅτου ἡ Ἀδελφότης ἡμῶν, πιστὴ
καὶ εὐσταλὴς τιτηνὸς τῆς τοῦ Γένους Σχολῆς, ἀγωνίζεται
ἄνευ ἀχαλινώτου φιλοδοξίας, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ ὡς ταπεινὴ
τροφοδοτὶς νὰ ἐκπληροῖ τὴν ἐντολὴν, ἣν ὁ ἀοιδίμος Κλεό-
βουλος, εὐθὺς ἅμα ἀποχωρήτας τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ καθι-
δρύματος ἀνέθηκε τῇ, πρωτοβουλία αὐτοῦ, συστάσῃ Κεν-
τρικὴ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότητι. Ἐν οὐδεμιᾷ τῶν συνε-
δριάσεών της ἡ «Ξηροκρήνη» κατὰ τὸν πενταετῆ αὐτῆς
βίον ἐπαύσατο σιωπηλῶς μὲν, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐγνώμονος
εὐλαβείας ἀναμνηστικομένη τοῦ πρώτου θεμελιωτοῦ τῆς
πρώτης ὑπὲρ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς Ἀδελφότητος.
Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ἄλλον φαιδρότερον στέφανον περιβεβλημένη

καὶ ἄλλην ζωὴν παρὰ τὴν ὑπέργειον ζωὴν τοῦ θανάτου, παρίστατο πάντοτε καὶ ἐν ἀπάσαις τῆς Ἀδελφότητος ἡμῶν ταῖς βουλαῖς, ὡσεὶ θεὸς ἐφέστιος ἐμπνέων καὶ σώζων, ὡσεὶ χάριμα ἐλπίδος καὶ κέλυσμα καρτερίας. Ὅτε τὸν θεμελιώδη ἡμῶν θεσμὸν μετερρυθμίσαμεν, ἀνεβαπτίσσαμεν αὐτὸν ἐν τῷ πνεύματι καὶ ταῖς ἀρχαῖς τοῦ ἀναμορφωτοῦ τῆς Σχολῆς, καὶ ἐκείνου τὴν εὐγενῆ ιδέαν ἐνεστερνίσθημεν, ὅτε ὡς σκοπὸν ἡμῶν ἀνεγράψαμεν τὴν παρ' αὐτῇ ἰδρυσιν Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Τῶν ἐργασιῶν μας ἡρχόμεθα οἰοῦναι ὑπὸ τὸ νεῦμα ἐκείνου, ἀλλὰ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν σύμπραξιν ὁ Κλεόβουλος δὲν ἤρκεσθη, καὶ ἰδοὺ μίαν αὐγὴν, ἐν ἡμέραις θυμῆρους τῶν χριστιανῶν προπαρασκευῆς διὰ τὰς προσευχὰς τῆς νηστείας, ὁ πένθιμος τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἦχος, ὁ ἐπὶ μίαν στιγμὴν συγκρατήσας καὶ σχεδὸν διακόψας τὸν τῆς εὐθυμούσης Ἀνατολικῆς χριστιανωσύνης παλμὸν, ἀνήγγειλεν ἡμῖν τὴν ἐπίσημον παράδοσιν τῆς κληρονομίας καὶ ὑπέμνησεν ἡμῖν ὅτι τοῦ λοιποῦ οἱ ζῶντες ἡμεῖς οὐχὶ ἐκ τῆς λαλιᾶς ἢ τῆς γραφίδος, οὐχὶ ὑπὸ τῶν πατρικῶν εἰσηγήσεων τοῦ πρώτου τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἐπιχειρήσεως ἰδρυτοῦ θὰ καθοδηγώμεθα, ἀλλὰ ἐν τοῖς τῶν τεθνεώτων ἔργοις θὰ παιδευώμεθα. Ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀγγελίας ταύτης ὁδύνῃ ἀνεζητήσαμεν ἄξιον τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ἐρμηνέα, τὸν στωμύλον ρήτορα καὶ ἐπιστήθιον φίλον τοῦ τεθνεώτος περικλεοῦς ποιμενάρχου, τὸν Κ. Καλλιὰδην, καὶ εἰς τὴν ἐκείνου δεινότητα ἀνεθήκαμεν τὸ θλιβερὸν καθῆκον τῆς ἀποθρηνήσεως ἀνδρὸς, εἰς ὃν ἀνυπομόνως προσεδοκῶμεν ἄλλας τιμὰς ν' ἀπονείμωμεν καὶ ἄλλους ὕμνους νὰ προσενέγκωμεν.

Ἀλλὰ ὁ τῆς Ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» σήμερον προεδρεύων, καίτοι σπεύδων ν' ἀφήσῃ τὴν εὐσεβῆ ταύτην συνέλευσιν ὑπὸ τὸ γόητρον τοῦ εὐγλωττοῦ ἀγορητοῦ, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποβλέψῃ εἰς ἄλλον τινὰ περίβολον ἱερὸν, ὃν μετὰ

πατρικῆς μερίμνης ὁ Κλεόβουλος ἐκαλλιέργησεν, ἐν ᾧ ἄγλαοὶ βλαστοὶ ταῖς αὐτοῦ φροντίσιν ἀνέθλον. Ἐκεῖ, μακρὰν τῆς αἰθούσης ταύτης, ἐπεθύμουν τρώντι ν' ἀκουσθῇ ἡ ἀσθενὴς μου φωνὴ καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ ἐκείνῳ διαιωμένους θὰ ἔλεγον: «μιμήθητε οἱ ἀρχαιότεροι τὸν διδάσκαλόν σας, καὶ οἱ νεώτεροι τὸν ἀναμορφωτὴν τοῦ τεμένους, ἐν ᾧ σήμερον τὴν ἀλήθειαν μαρθάνετε καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αἰσθήματα ἐμπνέεσθε· μιμήθητε τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον οὐπερ οὐχὶ μόνον τὰ φιλολογικὰ καὶ θεολογικὰ ἔργα ἀπέδιδον τὴν εὐωδίαν τοῦ νυκτερινοῦ λύχνου, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἐφαίνετο πάντοτε ἡλειμμένη καὶ διὰ τὴν παλαιστραν τοῦ κόσμου ἐτοίμη· γίνεσθε ἄνδρες καὶ ρέκται, οὐχὶ μόνον γραμματολόγοι κενόσπουδοι, καὶ ἀπὸ ψυχρῶν ἀνατόμων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ τῆς θύραθεν σοφίας, κτίτορες καρτεροὶ ἔργων σοφῶν καὶ οἰκοδομημάτων καλῶς τεθεμελιωμένων, τεχνῆται μάνδρας ἀπροσβλήτου τοῖς λύκοις.»

Μὴ δέ τις ψέξῃ τὸν πρόεδρον Ἐκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος ἂν ζητήσας νὰ ὑπερβῇ τὴν αἰθούσαν ταύτην καὶ νὰ προσβλέψῃ εἰς τὸ πρῶτον φυτώριον καὶ καλλιέργημα τοῦ ἀειμνήστου Κλεοβούλου δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ κἂν ἐκεῖ νὰ σταθμεύσῃ καὶ εἰς τὸν εὐρὺν τοῦ ἔθνους του χῶρον ἐπόλμησε νὰ συμπαρασύρῃ τὰ μουσοτραφῆ τῆς Μεγάλης Σχολῆς τέκνα. Τιμῶμεν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, τὴν μνήμην ἀνδρὸς ὅστις περὶ μὲν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ παιδευσιν σπουδάζων κατεμάνθανεν ὅτι ἡ εὐγλωττία τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν ἡσκήθη ἐν τῇ πάλῃ καὶ τοῖς ἀγῶσιν, ἡ δὲ θύραθεν σοφία κατηρτίσθη ἐν τῇ καταπληκτικῇ ποικιλίᾳ τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς κινήσεως, ἐν ταῖς ἐλευθέραις συζητήσεσι τῆς Βουλῆς καὶ τῆς ἀγορᾶς. Ὁ Κλεόβουλος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ἐγίνωσκεν ὅτι τὰ μὲν ὑψηλὰ κηρύγματα τοῦ Χρυσοστόμου ἀπηυθύνοντο πρὸς δυνατοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ δὲ μεγαλοπρε-

πῆς εὐγλωττία τοῦ Βοσπουέτου πρόθεσιν εἶχε νὰ συνετίζη τοὺς κρίνοντας τὴν γῆν. Οὕτως ἐδιδάχθη ἐν τοῖς σχολείοις τε καὶ διὰ τῆς μεγάλης του διανοίας ὁ Κλεόβουλος τὴν ἔσω καὶ ἔξω σοφίαν, καὶ οὕτως ἐδίδασκε μὲν αὐτὴν ἐν τοῖς παιδευτηρίοις, ἐφήρμοζε δὲ καὶ ἐζήλου ἐν τῷ πολυκυμάντῳ θεολογικῷ, δημοσιογραφικῷ καὶ πατριωτικῷ βίῳ. Εἰς οὕτως εὐρείας διαστάσεις περιίπτατο τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδία τοῦ Κλεοβούλου, καὶ ἐνῶ τοὺς κανόνους τῆς Ἐκκλησίας διὰ τε τοῦ λόγου καὶ τῆς συγγραφῆς ὑπερήσπιζεν, ἐνῶ τὰ πρὸ τῶν ποδῶν κωλύματα ἀπελάκτιζεν, ἀνύψου αἴφνης τὴν εὐγλωττόν του φωνὴν ὑπὲρ ὑγείας ἡγεμονικοῦ οἴκου τὴν παχύσκιον τοῦ πολιτισμοῦ σημαίαν εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου ἐμπεπηγότες, καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνη ὑπὸ ἐγκαρδίων ἄλλων εὐλογιῶν ὁλοκλήρου ἔθνους συνοδευομένη, εἰς τοὺς θόλους τοῦ Βούκιγκαμ ἢ τοῦ Οὐνδσορ ἀφικνουμένη συνῆπτε ψυχὰς ἀγωνιζομένας καὶ καρδίας ἐν τῇ ἀνησυχίᾳ παλλούσας πρὸς ψυχὰς ἄλλας εὐγενεῖς μετὰ υἱικῆς ὅλως εὐγνωμοσύνης ἀναμιμνησκομένας ὅτι διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Δημοσθένους εἶχε κατέλθει ποτὲ εἰς τὰς ἀξένους αὐτῶν χώρας καὶ τὰς ἀποκρήμνους αὐτῶν νήσους ἡ χάρις τῆς νέας θρησκείας.

Πλὴν ἡ μεγάλη ἐκείνη φωνή, ἣτις εὐρείας ἐζήτει ἐκτάσεις, ἀλλὰ οὐδαμῶς ὠμοίαζεν ἤχον βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, διότι πολὺ καὶ καλῶς ἐλάλει, ὠρίσθη ὅπως ἐν στενωποῖς ἀσκηθῇ· καὶ οὕτως ἐν ταῖς κοιλάσιν ἀγχομένη ἐσβέσθη ὥσει πνοὴ ἀηδόνος ἐν κλωβῷ ἀπὸ τῶν συνδέδρων τοῦ ἔαρος λειμώνων κατακλεισθείσης.

Διατί οὕτω προῶρως ἐσβέσθη; οἱ ψευδεῖς τοῦ ἔθνους προφηταὶ καὶ οἱ μάντιες κακῶν τὸ ἐξήγησαν ἤδη, ὅτε ἀλλεπάλληλοι ἐξ ἀδηφάγοι ἠνεώγησαν τάφοι, ἵνα καλύψωσι τὰ ὅσα ἔξ τοῦ Κλεοβούλου ἀξίων συνοδοιπόρων. Ἰδοὺ τὸ

τέρμα τῆς σκολιᾶς ὁδοῦ! ἐπεφώνησαν, καὶ μᾶς ἐδειξαν ἐξ ἀσθενῆ σαρκία εἰς χοῦν νὰ μεταβληθῶσι προωρισμένα, ὡς εἰς χοῦν μεταβάλλονται οἷ τε τρομερώτεροι φαρμακεροὶ κροταλῖαι, τὰ τε εὐτραφέστερα τερατουργήματα τῶν Ἀνδιλλῶν καὶ τῶν Κορδιλιέρων, καὶ τὰ κρανία, ἅπερ περιέκλεισαν τὴν διάνοιαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ οἱ θώρακες ὑφ' οὓς ἔπαλλεν ἡ καρδία τοῦ Ἀριστείδου. Ἰδοὺ τῶνόντι τὸ τέρμα τῆς τραχείας ὁδοῦ καὶ τῆς γενναίας παλαίστρας! πένθη πεντήκοντα μετὰ τὴν τελευτὴν ἡμέρας ζωηρὰ, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ὀδυνηρᾶς ἀγγελίας στιγμῇ, καὶ ἀκμαῖα ἐν ταῖς καρδίαις λαῶν ὄλων διατηρούμενα! θλίψις ἀμύθητος ἦν μαῦραι ταινίαι καὶ αἰθουσαι μαυροφόροι μόλις μικρὸν καὶ ἀμυδρῶς νὰ εἰκονίσωσι δύνανται· νεολαία σπουδάζουσα ἀπολοφυρομένη, μουσῶν ναοὶ μελανειμονοῦντες· πένθη αἰώνια διατελέσοντα, ἐνόσῳ ὑπάρχει ἔθνος μοχθοῦν καὶ ἐκκλησία ἀνησυχούσα· μνήμη αἰδῖος, μνήμη τιμὴν φέρουσα τοῖς ἀποθανοῦσι, διδασκαλίαν καὶ παιδευσιν τοῖς ἐπιζῶσι καὶ ἐπιγιγνομένοις. Οἱ ψευδεῖς προφηταὶ οἱ τῆς ὀδύνης τὴν ταραχὴν μυκτηρίζοντες εἰς τὰς ἐπιταφίους ἡμῶν τελετὰς, ὡς εἰς κενὴν ἐπίδειξιν πένθους ἀγόνου προσβλέπουσι καὶ μετὰ ἕνα εἰρωνίας χαιρτισμὸν ἀκολουθοῦσι τὴν εὐθεΐαν, τὴν ὁμαλήν, τὴν πεπατημένην ὁδὸν, ἐν ᾗ οὐδὲ διὰ κονιορτοῦ οἱ ἐλαφροὶ των μαινόνται πόδες.

Ὑπάρχουσι τῶνόντι στιγμαὶ — καὶ τὰς στιγμὰς αὐτὰς τὰς ἐδοκιμάσαμεν, βλέποντες τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης μετὰ ξηρᾶς πεζότητος μαραινομένας πολυτίμους ὑπάρξεις, ἐν τῇ ποιήσει εὐκλεοῦς σταδιοδρομίας στεφανωθείσας, καὶ ἀτενίζοντες πρὸς τὰ δροσερὰ δένδρα, ἅπερ ὡς ἐν διηνεκεῖ φθινοπώρῳ χλωμαίνοντα ἐφυλλορρόουν, ὑπάρχουσι στιγμαὶ, καθ' ἃς ἄκων τις αἰσθάνεται τὴν φρικίαν καὶ τὸ ῥῆγος ὅπερ καὶ τοῦ Ἀμλέτου τὸ αἶμα κατέλαβεν ὅτε τὸ πρῶτον

ιδὼν τὸ φάντασμα τοῦ πατρός του « Ἄ! ἐφώναξεν, ὁ χρόνος ἐξῆλθε τῆς τροχιάς του, τῆς φύσεως διερράγη ἢ στρόφιγξ! » Ἀλλὰ αἱ στιγμαὶ ἐκεῖναι, ἐν αἷς ἴσως κατὰ τὰς μέσας νύκτας καὶ ὑπὸ τὸ βαθὺ σκότος βασανιζόμεθα, παρέρχονται ἅμα τοῦ ὄρθρου ὑπανατέλλοντος, καὶ μὲ τὴν παρήγορον χαραυγὴν τοῦ εὐελπίδος ἔαρος, ἅμα ἐν τῇ πρώτῃ ἐωθινῇ προσευχῇ τοῦ ἀληθοῦς προφήτου καὶ ἐνθέου ἀνακτος τὴν ἀγγελικὴν ὑποτονιζόμεν ψαλμωδίαν : « Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις καὶ βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα. — Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταραττεσθαι τὴν γῆν καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν! »

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ἐκφωνηθεὶς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἀοιδίου

Τῆς Καισαρείας Μητροπολίτου

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ

ὑπὸ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.

« Σάλπιγξ ἀπάσης λαμπροτέρα
ἢ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καὶ
τοῦ φωτὸς φανερώτερος βίος
καθαρός » (Χρυσός. ὁμιλ. ιε.
εἰς Ματθ.).

Φιλάρετος καὶ φιλόμουσος ὁμήγουρις !

Κатаιγὶς φοβερά καὶ οἶονεὶ ὀργὴν Κυρίου ἐμφαίνουσα ἐπέσκηψε λάβρος ἐπὶ τὴν τάλαιναν ἡμῶν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν ἔθνος! Ἐν διαστήματι ἑνὸς καὶ μόνου ἐνιαυτοῦ τὸ τοῦ θανάτου δρέπανον ἀνηλεῶς τῶν κόλπων αὐτῶν ἀφῆρπασεν ἄνδρας ἐπιλέκτους, ἐφ' ὧν συνεκεντροῦτο ἀπάντων ἡμῶν, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, ἡ ἀγάπη, ἡ ὑπόληψις καὶ τὸ σέβας. Κατὰ τὸ μικρότατον τοῦτο χρονικὸν διάστημα τρεῖς καρποφορώτατοι κλάδοι τοῦ ὡραίου καὶ ἀειθαλοῦς τῆς Ὁρθοδοξίας δένδρου εἰς σκληρὰν καὶ κεραυνοβόλον καθυπεβλήθησαν δοκιμασίαν, ἥ τε Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀληθῶς « ἀνεξιχνίαστοί εἰσιν αἱ βουλαὶ τοῦ Ὑψίστου », καὶ

κίνδυνος, κίνδυνος φοβερός επίκειται μὴ ὁ ἄνθρωπος ἐξοκείλῃ εἰς σκέψεις καὶ πεποιθήσεις ὀλεθρίας καὶ βεβήλους, ὁπόταν τὰς ἀσθενεῖς αὐτοῦ καὶ περιορισμένας διανοητικὰς δυνάμεις προσηλώσῃ εἰς ἔρευναν καὶ ἐξηγήσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Θείας Προνοίας! Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Χαλκηδόνος ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ· ὁ σεβάσμιος οὗτος καὶ γεραρὸς ἱεράρχης, ὅστις ἐπὶ πάμπολλα ἔτη καὶ τὰ λογικὰ αὐτοῦ ποιμνία εὐηργέτησε καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τῆς μεγάλης πείρας καὶ τῆς ἐκτάκτου νοημοσύνης αὐτοῦ πολυειδῶς ὑπηρετήσεν, ἀπέθανε μὲν ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἡδύνατο ἐπὶ τινα ἔτι καιρὸν νὰ παρέχῃ τὰς πολυτίμους αὐτοῦ νοουθεσίας καὶ ἐνθαρρύνσεις εἰς ἐμπερίστατον μητέρα, ἥς περὶ πολλοῦ ἐποίητο τὴν εὐημερίαν καὶ εὐκλειαν. Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ὁ Γάνου καὶ Χώρας ΤΙΜΟΘΕΟΣ· ὁ εὐπαίδευτος οὗτος καὶ πλήρης ζήλου ἀρχιερεὺς θῦμα ἐγένετο, νεώτατος ἔτι ὢν, στυγεραῖς δολοφονίας ἐν τῇ ἐκπληρώσει ἐπισκοπικῶν καθηκόντων κατὰ τὴν ἐκυτοῦ ἐπαρχίαν, ἥς οἱ κάτοικοι μηδενὸς ἐξαιρουμένου, ἐξυμνοῦσι μετὰ δακρύων τὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῶν ἐνδελεχῇ μέριμναν, τοὺς κόπους καὶ τὰς θυσίας τοῦ τοσούτῳ προῶς ἀπολεσθέντος πατρός. Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ὁ Κορυτσαῖς ΔΩΡΟΘΕΟΣ· ὁ σπάνιος οὗτος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, ἐν περιοδείᾳ ἐπισκοπικῇ εὐρισκόμενος, κατεβυθίσθη εἰς τὰ ὕδατα ποταμοῦ τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας, καὶ ὁ μοιραῖος οὗτος καὶ σκληρότατος θάνατος ἀφῆρπασεν, ἔτι νέον καὶ πλήρη ζωῆς, ἀπὸ τῶν κόλπων τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου ποιμενάρχην κατὰ πάντα ἀντάξιον τῆς ὑψηλῆς τοῦ ἐπισκόπου ἀποστολῆς. Εἰς πάντων τὰς ἀκοὰς ἑναυλοῖ εἰσὶν εἰσέτι οἱ ῥητορικώτατοι αὐτοῦ λόγοι καὶ πάντες ἐνθυμούμεθα τὰ εἰλικρινῆς τοῦ χαρακτήρος, τὸ εὐγενὲς τῆς διαθέσεως, τὸ ποικίλον τῶν γνώσεων, τὸν διάπυρον ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ζήλον, τὴν εἰς πᾶν τὸ λυσιτελὲς καὶ ὠφέλιμον ἀνεξάντλητον προθυμίαν τοῦ Κορυτσαῖς Δωροθέου. Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ

χριστεπωνύμου πληρώματος ὁ Δέρκων ΝΕΟΦΥΤΟΣ· τίς, ἐπὶ τῇ ἀκροάσει τοῦ προσφιλοῦς τούτου ὀνόματος, δὲν ἐπαναφέρει μετὰ βαθείας συγκινήσεως εἰς τὴν ἑαυτοῦ μνήμην τὴν εὐγένειαν τῆς συμπεριφορᾶς, τὴν φιλελεήμονα διάθεσιν, τὴν ἔκτακτον καὶ λεπτοφυεστάτην νοημοσύνην, τὰς θελκτικὰς ἅμα καὶ περιεσκεμμένας συζητήσεις, τὴν ἐν παντὶ εὐστοχον χρῆσιν ἐλληνικῆς μαθήσεως περιορισμένης μὲν ἐν τῇ νεότητι, ὁσημέραι δὲ διὰ ποικίλων ἀναγνώσεων σοβαρῶς ἐπεκτεινομένης, τὴν φιλομουσίαν, τὸ ἀφιλοκερδὲς τοῦ χαρακτήρος, τὴν ἐν τε ταῖς σκέψεσι, τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις τελείαν ἀνεξαρτησίαν, τὰς πολυαρίθμους τέλους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀοιδίου Δέρκων μητροπολίτου; Καὶ ὅμως, μολονότι, νέος ἔτι τυγχάνων, ἡδύνατο πλείονας καὶ μεγαλειτέρας προσενεγκεῖν ὑπηρεσίας ἐκκλησιαστικὰς τε καὶ ἐθνικὰς, προσεβλήθη ὑπὸ κεραυνοβόλου νοσήματος, ὅπερ ὠδήγησεν ἀνηλεῶς τὸν φιλογενῆ ἱεράρχην εἰς τὴν τελευταίαν ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ ἀνθρώπου κατοικίαν. Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ καρδίᾳ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ὁ Σύρου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ· ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυσέβαστος οὗτος ἀνὴρ ἀπέθανεν ὡσαύτως ἐν ὥρᾳ νεότητος, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ὀρθοδοξία ἅπασα ἀπώλεσαν πεφωτισμένον καὶ ἄγρυπνον τῶν συμφερόντων καὶ δικαιωμάτων, τῶν δογμάτων καὶ δοξασιῶν, τῶν κανόνων καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας αὐτῶν ὑπερασπιστὴν, ὅστις, καὶ ἐπὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους τὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ διακονίας μετὰ ζήλου καὶ ἰκανότητος ἐκτελῶν, καὶ τὴν ἀλλοδαπὴν πανηγυρικῶς περιοδεύσας, ἐπαξίως αὐτὰς ἀντεπροσώπευσεν, ἐκλείσεν, ἐλάμπρυνεν, ἀγαπητὰς τοῖς πᾶσι, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐτεροθρήσκους καὶ ἀλλοφύλοις, ἀπανταχοῦ κατέστησεν. Ἀπεβίωσε καὶ δυσαναπλήρωτον ἐγκατέλειπε κενὸν ἐν τῇ Ἱεροσολυμιτικῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἀρχιμανδρίτης BENIAMIN. καὶ τοῦτον τὸν σφόδρα πεπαιδευμένον, δραστήριον καὶ φιλογενῆ κληρικὸν ἀφῆρπασε προῶς ὁ θάνατος τῶν κόλπων ζωῆς πολυμήχθου καὶ σταδίου ἐκκλησιαστικοῦ τὰ μάλα μὲν διακεκριμένου ἐπ' ἐσχάτων ἀναδειχθέντος, τὰ δ' ἔτι βελτίω ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ σחנוμένου. Πάντα τὰ ἐκ τῆς μακροβιότητος τῶν ἀοιδίμων τούτων

θεραπόντων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδεύσεως προσδοκώμενα καλὰ ἀνεπιστρεπτει ἐξηφανίσθησαν· αὐτοὶ πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· καὶ ὁ χόρτος ἐξηράνθη, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν» (ἐκ τοῦ Ἑσχαίου).

Ἄλλ' ὥσπερ μὴ ἤρουν αἱ ἀλλεπάλληλαι αὐταὶ καὶ θλιβεραὶ δοκιμασίαι αἱ ἐν ἐνὸς μόνον ἔτους διαστήματι ἀλλήλας ἐπακολουθήσασαι ἰδοὺ εὐθέως καὶ μετὰ τῆς συνήθους ταχύτητος μεθ' ἧς διαδίδονται πάντοτε αἱ ἀποφράδες εἰδήσεις ἀγγέλλεται ἡμῖν, τὴν νύκτα τῆς 26 Ἰανουαρίου, ἐκ βαθέων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συμφορὰ ἔτι μεγαλητέρα, συμφορὰ σπαραξικόρδιος, συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος, συμφορὰ τοὺς πάντας ἐκπλήξασα καὶ μέχρις ἐγκάτων τῶν καρδιῶν συγκινήσασα. Ἡ νύξ αὕτη ἐπαναφέρει εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν περιγραφὴν τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος νυκτός, καθ' ἣν ἀπέθανεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Γάλλου Βασιλέως καὶ περὶ ἧς ἀνακράζει ὁ Βοσσουέτος μετ' εὐγλωττίας: «Nuit affreuse, nuit épouvantable, où retentit tout-à-coup comme un coup de tonnerre cette étonnante nouvelle: Madame se meurt, Madame est morte» (Orais. funèbr.)! Γνωρίζετε πᾶσαι καὶ πάντες, φιλάρετος ὁμήγουρις, τὴν θλιβερωτάτην ταύτην εἰδήσιν, καὶ ἐπὶ τῶν προσώπων ὑμῶν φαίνεται καὶ σήμερον ζωηρῶς ἐξωγραφισμένη ἡ ἐνδόμυχος λύπη ἣν αἱ ὑμέτεραι καρδίαι ἠσθάνθησαν, αἰσθάνονται καὶ αἰσθανθήσονται ἐπὶ τῇ τηλεγραφικῶς ἀφίχθείσῃ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀγγελίᾳ τῆς μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειας ἀποδιδώσεως τοῦ Μητροπολίτου Καισαρείας ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΤΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ. «Ὡς κεραυνὸς ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς ταλαίνης ταύτης ἐπαρχίας, γράφουσιν ἐκ Καισαρείας (ὅρ. Ἀνατ. Ἀσ. 4ης Μαρτίου), ἡ δίκην ἀστραπῆς διαδοθεῖσα παγετώδης καὶ παγκρακίστη ἀγγελία βαθείως ἐπληξέ τὰς τῶν ψυχῶν εὐαισθήτους χορδὰς τῶν μετὰ παλμῶν καρδίας νυχθημερὸν ἀνυπομονούντων καὶ παννύχια ἐπιτελούντων ὁμογενῶν τε καὶ ἀλλογενῶν ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεως τοῦ νοσηλευομένου μητροπολίτου δεομένων τοῦ πανοικτίρμονος Θεοῦ. Τὸ δὲ πάντων λυπηρότατον καὶ τοὺς πάντας ἐκπλήττον πῶς ἐν οὕτως βραχυτάτῳ χρόνῳ τὸ ἀμείλικτον τοῦ θανάτου δρέπανον

θερίσαν αἴφνης ἀφῆρπασεν ἀπὸ τῶν φιλοσόφων, ὡς εἰπεῖν, τοῦ φιλοχρίστου ποιμνίου ἀγκαλῶν τὸν ἄοκνον καὶ ἄγρυπνον καὶ καλοκάγαθον ποιμένα, τὸν κλεινολόγον Κλεόβουλον. Φεῦ! Ἡ φωνὴ τῶν ἐπὶ πενθημερίαν νυχθημερὸν λιτανευόντων εἰκὴ ἐβόα καὶ πρὸς τὸν ἄερα, κατὰ τὸν Οὐρανοφάντορα, διεσκεδάννυτο, καὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ προαγωγῆς τῆς ποιμένης αὐτοῦ τοσαῦτα ποιῶν καὶ πράττων, ὁ αἰείποτε μεριμνῶν, ὁ τῆς εὐσταθείας ἐπώνυμος, θυμὰ ἔπιπτε τῆς φιλακολουθίας καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν προβάτων ἀφοσιώσεως αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῷ ὄντι θυμὸς ἀφῆρπάζετο ἀπ' αὐτῶν. Ναί, ἐσίγησεν ἤδη διὰ παντός τὸ μελίρρυτον στόμα τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδῆς. Ἐσίγησεν ἡ θεία καὶ ἱερὰ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας μέλισσα. Ἐσίγησεν ἡ εὐλαλὸς ἀηδὼν, ἡ τὰς ἀκοὰς ἀπάντων ἐν ἡδύφθογγοις μέλεσιν ἐπ' ὀλίγιστον μόνον χρόνον, φεῦ! ἡδύνασα. Ἐσίγησεν ἡ μεγάλη τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίας σάλπιγξ, ἡ βαρυφώνιος φθόγγος τοῖς πέρασιν ἅπασι βροντολογούσα καὶ τὰ χριστιανικὰ ἔθνη εἰς ἔνωσιν προτρεπομένη. Ἐσίγησεν ἐντελῶς καὶ ἀπέπτη ἀφ' ἡμῶν αἰωνίως ὁ τὸν ἐθνοφυλετισμὸν διαρρηδὴν ἀπελέγξας καὶ τὴν φιλαδελφίαν στεντορείως τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀνακηρύξας, ὁ κλεινὸς τὸν βίον καὶ τοὺς λόγους Εὐστάθιος! Τὸ ἀνεπανόρθωτον, τὸ μέγα, τὸ ἄπειρον τοιαύτης ἀπωλείας βαθείως συναισθανθεῖσα καὶ ἡ τὴν ἐπικουρίαν καὶ περίθαλψιν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς ἀναλαβοῦσα ἀδελφότης «Ξηροκρήνη», καὶ ἀναλογισαμένη κατὰ καθῆκον ὅς ὡς καθηγητὴς καὶ σχολάρχης τοῦ περιβλέπτου καὶ γεραροῦ καθιδρύματος μεγίστας καὶ περιφανεῖς προσήνεγκεν αὐτῇ ὑπηρεσίας ὁ αἰμίμηστος Κλεόβουλος, ἐψήφισεν ἵνα ἐν πενθίμῳ δημοτελεῖ συναθροίσει ἀπαγγεληθῇ ἐπιτάφιος λόγος, εἰς ἔνδειξιν τῆς ὀφειλομένης τιμῆς πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ κλεινοῦ διδασκάλου καὶ ἱεράρχου, οὗ ὁ θάνατος ἀνυπολόγιστός ἐστιν ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ συμφορὰ. Ἡ δὲ ὁμόθυμος αὐτῆς ψῆφος ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ τὴν ὑψηλὴν ἀνέθετο ἐντολὴν τοῦ περιγράψαι ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις καὶ ἐπαξίως ἐξυμνήσαι τὸν εὐκλεᾶ ἐκείνου βίον. Πρῶτος καὶ πλέον πάντων ὑμῶν, φιλόμουσος ὁμήγουρις, ζωηρῶς συναισθάνομαι τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δυνάμεών μου εἰς ἐκπλήρωσιν τοσούτῳ σπουδαίας διακονίας, ἐφ' ᾧ

καὶ ἐκ μέσης καρδίας ἐξαιτοῦμαι τὴν ὑμετέραν εὐμενῇ ἐπιείκειαν ἐπὶ ταύτῃ μου τῇ σφόδρα παρατόλμῳ παρρησίᾳ. Ἀλλ' ἡδυνάμην, ἀλλ' ὥφειλον ἄρά γε, φοβούμενος τὰς ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς μου λόγου προκαλεσθησομένας δικαίας ἐπικρίσεις, ν' ἀποποιήθω τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος σκιαγραφήσεως καὶ ἐξυμνήσεως τοῦ βίου καὶ τῶν ἀρετῶν ἐξόχου ἀνδρός, μεθ' οὗ φιλίας στενωτάτης στενω-
τατοι συνέδεόν με δεσμοί, καὶ ὃν, εἴπερ τις ἄλλος, ἠγάπησα, ἐσεβάσθην, ἐθαύμασα, νῦν δὲ κλαίω, ὅτι οὐκ ἔστι; «Καὶ ἔκλαυσαν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν καὶ ἐπένθουν αὐτὸν ἡμέρας πολλὰς καὶ εἶπαν· πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραὴλ» (Μακκαβ. Α'. θ.);

Εὐστράτιος ὁ Κλεόβουλος ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Παλλαδαρίῳ τῆς Προύσης ἐκ πατρὸς Χατζῆ Ἰωάννου Ἰσιδώρου. Ἐν Ἐλημμοῖς δὲ, χωρίῳ οὐ μακρὰν κειμένῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, εἶχε θεῖον, ἡγούμενον τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸν, νεώτατον ἔτι ὄντα, καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Νικόλαον πρὸς διαπαιδαγώγησιν. Παρὰ τῷ γηραιῷ τούτῳ καὶ σεβασμίῳ αὐτῶν θείῳ διδαχθέντες τὰ ἱερὰ γράμματα, ἐπέμφθησαν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τινα καιρὸν εἰς Κίον, ἔνθα ἐδίδασκε τότε ὁ ἐλληνοδιδάσκαλος Χριστόδουλος Κοκκινάκης. Ἐκ Κίου ὁ Εὐστράτιος μεταβαίνει εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μαθητεύει παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ Πανᾷ, τῷ ἱεροκέρυκι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῆς πρώτης Πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'. Συνιστᾶται δὲ θερμῶς παρὰ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, ὡς καὶ πρὸς τὸν τότε μητροπολίτην Δέρκων Γερμανὸν, ἔφορον ὄντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς Ξηροκρηνείου Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, εἰς ἣν εἰσάγεται δεκαεξαετῆς ὢν καὶ ἀκούει τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, προστατευόμενος μὲν ἰδίᾳ καὶ διατηρούμενος ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου καὶ σφόδρα φιλομούσου Γερμανοῦ, εἰς ἑπακρον δ' εὐνοού-
μενος ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ Σχολάρχου Μεσημβρίας Σαμουήλ τοῦ Κυπρίου, ὅστις ἐξειδασμένην ἔτρεφε πρὸς τὸν Εὐστράτιον στοργὴν καὶ κατὰ ὑπερβολὴν ὑπελήπτετο αὐτὸν καὶ ἐτίμα, προβλέπων, ὡς δοκεῖ,

τὸ τοῦ νέου μαθητοῦ τοῦ ἐκ Βιθυνίας ὑπέρλαμπρον μέλλον. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐν ἣ ἐπιμελῶς καὶ καρποφόρως ἐμαθήτευσεν, ἀποφοίτησιν αὐτοῦ, ἀποστέλλεται, δαπάναις τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ, γενομένῳ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριάρχου, εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐνδελεχῶς καὶ λυσιτε-
λέστατα ἐσπούδασε καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν παντί, οὐ σμικρὸν ὥφε-
ληθεὶς καὶ ἐκ τῆς παρὰ τῷ μεγάλῳ Οἰκονόμῳ τῷ ἐξ Οἰκονόμων συνδιατριβῆς καὶ στενῆς μετ' αὐτοῦ σχέσεώς τε καὶ φιλίας. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν περίθλεπτον τοῦ Κωνσταντίνου πόλιν τὸ 1848, διορίζεται, εἰκοσιτετραετῆς μόλις ὢν τὴν ἡλικίαν, καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ σχολῇ, ἔνθα διδάσκει μετὰ σπανίως πολυμα-
θείας καὶ στωμυλίας μέχρι τοῦ 1850, ἔτους, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐκὼιδόται εἰς φυλλάδιον φιλολογικὸν αὐτοῦ ἔργον.

Ἐνταῦθα δέ μοι γενομένῳ ἐπιτραπήτω ἡ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπα-
ναλήψεων ἐφάπαξ ἀπαρίθμησις πάντων τῶν ἔμοι γε γνωστῶν πονημάτων τῆς Κλεοβουλείου σοφίας. Ταῦτα δὲ εἰσὶ τὰ ἐξῆς.

Α'. Μάθημα προεισαγωγικὸν διδασκὼν ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ σχολῇ κατὰ τὴν ἑνάρξιν τῶν μαθημάτων τοῦ σχολαστικοῦ ἔτους 1849 ἕως 50 (ἐν ΚΠ. 1850 8ον σελ. 2'), διαιρούμενον εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ῥητορείας.

Β'. Τὰ ἐν Τραπεζοῦντι σχολεῖα (ἐν ΚΠ. 1855 8ον σελ. 116).

Γ'. Τῆς ἀρτίως δημοσιευθείσης εὐχῆς τοῦ Πάπα Πίου Θ'. βραχεῖα ἀνάλυσις. (Ἀθήνησι 1857 8ον σελ. 0, ἀνωνύμως). Ἡ εὐχὴ αὕτη ἦτο «ὕπερ τῆς εἰς τὴν Καθολικὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων».

Δ. Προσλαλιὰ εἰς τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1863 (ἐν ΚΠ. 8ον σελ. 14).

Ε'. Ὁ Βουλγαρισμὸς πρὸ τοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ ἐθνολογικοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βήματος, ὑπὸ Ε. Α. Δ. Φ. (ἐν ΚΠ. 1864 8ον σελ. 868). Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι σοφῶς ἀνεπτυγ. ἑνα. ἢ τε ἀνάγκη, πρὸς λύσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ ζητήματος, συγκαλέσεως Γενικῆς Συνόδου πασῶν τῶν Ὀρθόδοξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, κατὰδειχθεῖσα μετ' οὐ πολὺ ἐπι-

σήμεως ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ'ου, καὶ ἡ καταδίκη τοῦ φυλετισμοῦ, καταδικασθέντος ἀκολούθως μετ' ἐκτάκτου ἐπισημότητος ἐν τῷ Ὁρῷ τῇ Μεγάλῃ Συνόδου τῆς συγκροτηθείσης ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ τὰ 1872.

ΣΤ'. Λογοδοσία περὶ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1864—65 τῆς ἐν ΚΠ. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς (1865 8ον σελ. 43).

Ζ'. Λογοδοσία περὶ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1865—66 τῆς ἐν ΚΠ. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς (ἐν ΚΠ 1866 8ον σελ. 40).

Η'. Λογοδοσία περὶ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1866—67 τῆς ἐν ΚΠ. Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς (ἐν ΚΠ. 1867 8ον σελ. 45).

Θ'. Λόγοι τρεῖς ἐκφωνηθέντες κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς τὸ 1865, τὸ 1866 καὶ τὸ 1867 (δημοσιευθέντες ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Δελτίῳ τοῦ κυρίου Β. Καλλίφρονος, ἔτ. 6'. τόμ. γ'. σελ. 42—74).

Ι'. Λόγος εἰς τὸ ἱερὸν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου Νικολάου τοῦ Ἀριστάρχου, μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ναῷ τῇ 13ῃ Μαρτίου 1866 (ἐν ΚΠ. 1866, 8ον σελ. 22).

ΙΑ'. Ἐκθεσις περὶ τῆς εἰς τὰς Ἡνωμένας παραδουναβίους Ἡγεμονίας ἐκκλησιαστικῆς ἀποστολῆς ἀπὸ 22 ἀπριλίου—14 μαΐου 1865 (δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῷ φέροντι τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν. «Ἐκκλησιαστικὴ μέριμνα ὑπὲρ τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἥτοι πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἀνταπόκρισις πρὸς ἀναστολὴν τῶν ὑπὸ τῆς Μολδοβλαχικῆς κυβερνήσεως μ. λετηθεισῶν ἐκκλησιαστικῶν καινοτομιῶν» (ἐν ΚΠ. 1866 8ον σελ. 34—62).

ΙΒ'. Πίνακες στατιστικοὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατὰ τὰ προάστεια σχολείων τῶν Ὁρθοδόξων (ἐκδοθέντες φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ μουσοτραφοῦς ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας κυρίου Σταυράκη τοῦ Ἀριστάρχου, ἐν ΚΠ. 1870 8ον σελ. 69).

ΙΓ'. Λόγος ἀπαγγεληθεὶς κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἀναρρώσει τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1872ου ἔτους τελεσθεῖσαν ἐν Περαιᾷ δοξολογίαν (δημοσιευθεὶς ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἐπιθεωρήσει τοῦ κυρίου Β. Καλλίφρονος, περίοδ. 6'. τόμ. 2 σελ. 171—174).

ΙΔ'. Προσλαλιαὶ τρεῖς καὶ τρεῖς προσφωνήσεις δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ συγγράμματι ἔτ. γ'. τόμ. 1. σελ. 174, περίοδ. 6'. τόμ. 1 σελ. 154—155 καὶ περίοδ. 6'. τόμ. 4 σελ. 65—76).

ΙΕ'. Ἐγκύκλιοι καὶ ἐπιστολαὶ δέκα καὶ ἑξὶ πραγματευόμεναι ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων (δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ συγγράμματι, ἔτ. 4. τόμ. 6'. σελ. 67, περίοδ. 6'. τόμ. 1 σελ.

155—157, περίοδ. 6'. τόμ. 2 σελ. 18—24, 28—32 καὶ 164—165, περίοδ. 6. τόμ. 3 σελ. 177—182, περίοδ. 6. τόμ. 4 σελ. 76—85, περίοδ. 6. τόμ. 5 σελ. 57—60, 65—83 καὶ 98—102, περίοδ. 6. τόμ. 6 σελ. 168—173, περίοδ. 6. τόμ. 7 σελ. 23—34 καὶ 129—138).

ΙΣΤ'. Τραπεζουντικὰ πρακτικὰ, ἀνέκδοτα (ὄρα αὐτὰ ἐν Τραπεζοῦντι σχολείᾳ σελ. 84 καὶ 83).

ΙΖ'. Σχέδιον κεφαλαιώδους Κανονισμοῦ περὶ γενικῆς βελτιώσεως τῶν ἐν Τραπεζοῦντι παιδευτηρίων, ἀνέκδοτον (ἴδε τὸ αὐτὸ πόνημα σελ. 4 καὶ 82).

ΙΗ'. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ δογματικὴ περὶ τῶν κατὰ καιροὺς διαφορῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἑνωσιν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς, ἀνέκδοτος.

ΙΘ'. Πραγματεία περὶ Εὐσταθίων, ἀνέκδοτος.

Κ'. Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ πολυάριθμοι, ἀνέκδοτοι.

ΚΑ'. Ἐπιστολαὶ ἐπίσημοί τε καὶ ἰδιωτικαὶ ἀναρίθμητοι περὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ζητημάτων κατ' ἑκτασιν πραγματευόμεναι, ἀνέκδοτοι.

ΚΒ'. Πραγματεία περὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ κατάλογος τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάντων καὶ διδασκάντων ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἡμετέρου αἵωνος, ἀνέκδοτος.

Ὅτε, τὸ 1850, ὁ ἀείμνηστος θεῖός μου Νικόλαος Ἀριστάρχης ὁ Μέγας Λογοθέτης, ἔγραψε τῷ ἀοιδίμῳ Οἰκονόμῳ παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως πέμψῃ ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς διαπαιδαγώγησιν τῶν τέκνων αὐτοῦ ἄνδρα πρὸς τοῦτο κατὰ πάντα κατάλληλον, οὐδένα μὲν ἐκεῖθεν πέμπει ἐνταῦθα ὁ σοφὸς Οἰκονόμος, θερμῶς δὲ συνέστησεν ὡς τοιοῦτον τὸν Βιθυνὸν μαθητὴν ὅστις, κατὰ μὲν τὰς ἐν Ἀθῆναις διατριβὰς, τοσοῦτον ἐφήλκυσε τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, τότε δὲ διετέλει, ὡς εἴπομεν, καθηγητὴς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ. Καὶ δὴ προσλαμβάνεται πάραυτα, δυνάμει τῆς πολυτίμου ταύτης συστάσεως, ὁ Εὐστράτιος ὡς οἰκοδιδάσκαλος εἰς τὸν ἀθραμιαῖον οἶκον τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου, ἔνθα διαμένει μέχρι τοῦ 1853ου ἔτους, ἐνδοὺς τέλους, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ κλίσεως καὶ εἰς τὴν διηνεκὴ ἀνάμνησιν τῶν πατρικῶν προτροπῶν τοῦ ἐν Ἐλημμοῖς γηραιοῦ αὐτοῦ θεῖου καὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεοτόκου σεβασμίῳ Ἡγουμένου καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερατικὸν τάγμα τῶν διακόνων, ἐφ' ᾧ καὶ μετονομάζεται Εὐστόθιος. Ὑποχρεωθέντος

τότε τοῦ νέου αὐτοῦ προστάτου ν' ἀποδημήσῃ, ἕνεκα τῶν γνωστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πόλιτικῶν περιπετειῶν, εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ὁ Εὐστάθιος ἐγκαταλείπει ἄκων ἄκουσαν τὴν οἰκογένειαν παρ' ἧς ὀλοφύχως ἡγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο ἐπαξίως τῶν περικοσμούντων αὐτὸν δυσσευρέτων προσόντων, ἀποστέλλεται δὲ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς σχολάρχης εἰς Τραπεζοῦντα, ἔχων συνάμα καὶ τὴν ἐντολὴν εἰρηνοποιήσεως καὶ συμφιλιώσεως τῶν εἰς διάστασιν ἀπ' ἀλλήλους διατελούντων τότε Τραπεζουντίων. Πολλὰ καὶ καλὰ καὶ λυσιτελεῖ μοχθήσας ὑπὲρ τε τῆς προαγωγῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, λόγους τ' ἐπ' ἐκκλησίας ἐκφωνῶν, ἐφ' ἱκανάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας αὐτὸς ποικίλα παραδίδων μαθήματα καὶ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ δραστηριότητος τὰ τῆς σχολαρχίας ἐκτελῶν πολύμοχθα καθήκοντα, πιστὸς ἀναδεικνύεται λάτρης τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν Μουσῶν. Ἐπανέρχεται δὲ, μετὰ διετὴ ἐκεῖσε διαμονὴν, εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1855, ὅτε καὶ ἐκδίδει τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὰ ἐν Τραπεζοῦντι σχολεῖα» πόνημα αὐτοῦ, οὗτινος ἀκούσατε τὸ ἀκόλουθον ἀττικῷ καλὰ μὲν γεγραμμένον ὄντως Πλατωνικὸν ἀπόσπασμα, ὅπως μάρτυρες γίνητε αὐτήκοοι τοῦ εὐστόχου τῆς διανοίας, τῆς εἰς τὴν παιδείαν λατρείας, τῆς χριστιανικῆς ἀνοχῆς, μάλιστα δὲ τῆς περὶ τὸ ἐλληνίζειν δεινότητος τοῦ ὑφ' ἡμῶν θρηνουμένου ἀνδρός.

«Τῶν ἐν Τραπεζοῦντι ὁμιλητῶν τις προσελθὼν ἐμοί, ἔκτος οὗτος ἢ ἑβδομος μὴν, τοιάδε τινα ἰδιολογήσατο. Διδάσκαλέ, φασιν, ἅπαντα, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπον ὄντα χρὴ προσδοκᾶν τὰ παράδοξα καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄτοπον. ὅπου γε ὁ οὐποτ' ἂν ἤκουσα τό γε τήμερον οὐτ' ἐν χάλυψιν, οὐτ' ἐν Καρδούχοις, τοῦτ' ἄρ' ἀκούσειν ἔμελλον ἐν πόλει. Ἑλληνικῇ καὶ τῶν ἐπὶ θάλατταν, ἔνθα παντοδαποὶ μὲν θαμίζουσιν ἡμέτεροι καὶ τῶν ἀλλοφύλων σοφοί, ἡ δὲ γε πρόδρομος τῶν φώτων Ἡὼς ὑπερδεκάετες ἤδη φαινὸν ἄρμα τιταίνει, ποιητικώτερον φάναι, τὸ ἱερὸν τουτὶ φροντιστήριον.— Ποῖόν τι φῆς, ὦ ἐταῖρε, ἀκηκοέναι οὕτως σφόδρα παράδοξον; παρ' ὑμῖν γὰρ κοινὰ μικροῦ δεῖν ἀποβέβηκε καὶ σύντροφά καὶ αὐτόχθονα πάντα τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην παραδοξολογήματα, ὥστε μηδὲν ὑπάρχειν οὕτως ἔξεδρον καὶ ξενήκουστον καὶ δεινόν, τηλικουτὸν

σοὶ τάρραχον ἐμποῖσθαι δυνάμενον, οἷον ἐνορῶ σου τῇ ὄψει προσκαθίζανοντα· οὐκοῦν λέγ' ἀνύσας τὰ ἡκουσμένα. — Καὶ ὅς, εἴ τις ἡμᾶς ἔροιτό, φησι, τῶν ὀρεσιτρόφων καὶ ἀγροδιαίτων ἀνθρώπων τί ἂν δύναιτο ἡμῖν ἡ πολύκροτος καὶ ὑμνουμένη αὕτη παιδεία καὶ τί τὸ ἐνθένδε ὄφελος; συγγιγνώσκοντες ἂν αὐτοῦ τῇ ἀπονήρῳ ἀγνοίᾳ διδάσκοιμεν μετ' ὑπομονῆς περὶ τοῦ χρήματος τῆς σοφίας ὅσον ἐστὶν ὑπέρμεγα καὶ ὅτι μάλιστα διαφέρειν πᾶσιν ἀνθρώποις· οὐχ οὕτως ἂν ποιοῖμεν; — Ἐν μάλᾳ λέγεις καὶ φιλανθρώπως, ἔφην ἐγώ.— Ἀλλ' εἴ τις τῶν ἀνὰ μέσον ἄστει, ἡεῖδ' ὅς, πολυάνθρωπον, ἀρχαῖον, εὐάνδρον, ἐλληνικόν, φιλομαθὲς, εἴτι καὶ ἄλλο, καὶ τὰς Μούσας ἐφ' ἱκανοῦ θεραπείαν οὐκ εὐκαταφρόνητον θεραπεῦον οἰκούντων καὶ ἀξιοούντων εἶναι τοῦ ἔθνους λογάδων καὶ προεστώτων καὶ πατέρων ἐκφαιλίζοι καὶ διασύροι, πάντοτε καὶ πρὸς πάντας, ἐπιστήμας καὶ γράμματα, καὶ (τίς μὴ φρίξῃ!) κακοχρονίζοι καὶ ἀναθεματίζοι αὐτὰ, ὡς παραίτια δῆθεν αἰρέσεων (ἀμβλυωπῶν, ὡς ἔοικε, πρὸς τοὺς ἀειλαμπεῖς καὶ ἀθανάτους τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρας) καὶ ὡς ἀδρῶν καὶ συνεχῶν ἀναλωμάτων δεόμενα (τοῦτο δὴ πολὺ τι ἴσχει τὸ βρῖθος· καλῶς γὰρ δοκεῖ εἰρησθαι παρὰ τοῦ εἰρηκότος Τραπεζουντίου τὸ, καὶ τὸν Υἱὸν τῆς Μαρίας πωλῆσαι· ἂν αὐτὸν παράδων δέκα), εἴ τις ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια βλασφημοῖ εἰς τὴν ἱεράν καὶ ἀμώμητον παιδείαν, εἰπέ μοι, πῶς οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἀνὴρ εὖ φρονῶν; Τί δ' οὐκ ἂν εἴποι τὸν τοιοῦτον δικαίως; ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι ἦτοι μύειν τοὺς ψυχικοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν τὰ τοιαῦτα φθεγγόμενον, ἢ τὸ φῶς μισεῖν, ὡς τὰ φαῦλα πράσσοντα καὶ τρόπον κωμικῆς γράδος ἀποδιοπομπεῖσθαι τὴν δᾶδα τῶν σχολείων, ἢ καὶ ὁμφακίζειν φάσκειν τοὺς τῶν μαθημάτων βότρυας κατὰ τὴν μυθικὴν ἀλώπεκα, ῥᾶστα τούτων καταφρονούντα, ὅσων τὴν γνῶσιν ἀφῆρηται, ἢ . . . — Θαυμαστὰ λέγεις, ὦ βέλτιστε, ἔφην ἐγώ, οὐ μὴν ὅλως ἀνήκουστα. Ἀλλ' ἐκεῖνο σκέψασθαι δεῖ· πότερον, ἄλλο τι διανοούμενος καὶ ἐπιτηδὲς χαίρει ταῖς τοιαῖς δε τῶν ἐρεσχελιῶν, ἢ ἄκων καὶ ἐξ ἀγνοίας. Εἰ μὲν γὰρ διὰ τοῦτο, ἐλεοῖμεν μᾶλλον τὸν ἄνθρωπον καὶ μεταδιδάσκειν πειρώμεθα τὰ βελτίω καὶ ὑγιέστερα. Εἰ δὲ καὶ αὖθις ἐπιμένει λαιδορῶν καὶ ἐφυβρίζων τάνύβριστα, ἀπειθῶν

τῷ βελτίονι, Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ σύ γε μεμνήσῃ δῆτα τοῦ εὐαγγελικοῦ «ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς» καὶ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν (εἴ σοι ἔξεστι νουθετῆσαι) παραιτήσῃ τοῦτον, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπταί τε καὶ κατὰ κέντρων λακτίζει, καὶ λέγει κακῶς ἐπεὶ καλῶς οὐκ ἔμαθεν. Εἴτις γὰρ ἀσύνετος τῇ καρδίᾳ, βλέπων καὶ μὴ βλέπων, ἀκούων καὶ μὴ συνιείς, καὶ τὰ τίμια μετὰ τῶν ἀναξίων συγχέων, νεκρὸν εἶναι νόμιζε τὸν τοιοῦτον καὶ διεστραμμένον παρὰ τε τῷ Θεῷ καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νουν ἔχουσι, τούτοις μὲν κατακρίνουςι καὶ στιγματίζουνσι τὸν τοιοῦτον, τῷ δὲ Θεῷ ἀπειλοῦντι οὐαὶ φοβερόν παντὶ τῷ λέγοντι τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν, τὸ σκότος φῶς, τὸ δὲ φῶς σκότος.—Ὡς δὲ καὶ τοῦνομα τῷ ἀνθρώπῳ ἐδήλωσέ μοι οὐκ ἀγνοούμενον (τίνος γὰρ τὰς ἀκοὰς οὐκ ἔμπεπλήκασι τὰ κυριαρχικὰ ὑπέραντλα φιλομουσεύματα;) μικρὸν διαλιπὼν καὶ ὑποστενάξας ἔφην ὑπτιωτέρα τῇ φωνῇ.—Κἀγὼ αὐτὸς αὐτοῦ τοιαῦτα ἀκούσας οὐχ ἅπαξ λespoχηνευομένου καὶ τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ τὰ παρ' ἄλλων ἄλλοτ' αὐτοῦ κατηγορημένα μαρτυροῦντος, ἐπειδὴ χαλεπῶς φέροντα ἐώρων φιλικὴν νουθεσίαν καὶ τι καὶ κότου ἀγοραίου παραδηλοῦντα, μακρὰ χαίρειν εἶσα ἀσχημονοῦντα ἐν εἰδόσι πάλαι τοῖς Τραπεζουντίοις καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ γὰρ καὶ ἐς ἐκείνης διῆται τὰς ἀκοὰς πρὸ τῆς ἐμῆς δεῦρο ἀφίξεως τὰ φληναφήματα ταῦτα. Σὺ δ', ὦ φιλότῃ, ἐμοί τε αὐτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις κεχαρισμένα ἔση πεποιηκώς, εἰ θύραν περιθείης τοῖς χεῖλεσι, πρὸ τοῦ ἀπολαῦσαί τι τῆς φιλαλήθους ταυτησὶ παρρησίας. Εἰ γὰρ, τοσούτων καὶ τηλικούτων εἰδόντων τὰ κατ' αὐτόν, οὐτ' ἐρυθρίᾳ οὔτε δέδιε, καὶ ὅπου πολλοὶ τάλῃθ' ἠθρογέστατοι ἐν ἀνόμοις ἀνθρώποις καὶ πόλεσι κακῶς ἡμείφθησαν, οὐκ ἄρά σοι δοκεῖ ἀναγκαῖον ἅμα καὶ ἀσφαλές τοὺς γε ἀδυνάτως ἔχοντας θάπτειν ἐν βυθῷ τὴν ἀλήθειαν, ὅπη κεῖσθαι ἡξίου ὁ γελαστὴς φιλόσοφος, ἵνα μὴ διώκοιτο ὑπὸ τῶν γεννημάτων τοῦ ψεύδους; Εἰ δὲ καὶ μετὰ κινδύνων αἰρῇ φύσιν μεταβαλεῖν δύστροπον καὶ τραχεῖαν καὶ ἀπειρόκαλον, ἀτεχνῶς Αἰθίοπα σμήχων ἔση καὶ γράφεις εἰς ὕδωρ. Ἄλλ' ἐκταράττει σε ἡ ἐκ τοιούτων κακοδοξιῶν διαφθορὰ τῶν ἀπλουστέρων καὶ στρέβλωσις; θάρσει, ὦ, γαθέ· χρόνος μὲν γὰρ

καὶ ἐμπειρία τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους· πᾶσι δὲ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ὅρος ἐστὶ τελευτῇ, θεραπεύουσα τὰ τε δυσίατα καὶ τὰ ἀνίατα τῶν ἐκάστου παθῶν· ἄρδην δὲ τῶν πολιτειῶν τὰ πάθη ἐκλείψουσιν «ὅταν διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις» (σελ. 86—89)».

Ἐπανακάμψας εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, ὁ Εὐστάθιος Κλεόβουλος εἰσέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Νικολάου Ἀριστάρχου, ἐπανελθόντος ἐκ τῆς ἁλλοδαπῆς μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ διαμένει ἐν αὐτῇ ἐπὶ τρία ἔτη, τὴν τοῦ οἰκοδιδασκάλου διακονίαν ἐκπληρῶν μετ' ἐξειδικασμένης ἱκανότητος καὶ πατρικοῦ ὄντως πόθου, μηδέποτε ἀπαλειφθησομένων τῆς ἐγγνωμονούσης μνήμης τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν αὐτοῦ. Ἀπέρχεται δὲ, δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικολάου, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην τὸ 1858. Καὶ πρῶτον μὲν μεταβαίνει εἰς Λειψίαν, ἔνθα ἀνακηρύττεται διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἀκολουθῶν δὲ εἰς Βερολίνον, οὗτινος ἐρευνᾷ καὶ σπουδάζει τοὺς θεολογικοὺς, φιλοσοφικοὺς καὶ φιλογιλοὺς θησαυροὺς, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς Παρισίους, ἔνθα τακτικῶς ἀκροᾶται τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑψηλοτέρων συστημάτων καὶ φοιτᾷ εἰς παραδόσεις μαθημάτων ποικίλων, συνεργαζόμενος συνάμα εἰς τε τὴν Union Chrétienne σύγγραμμα περιοδικὸν γαλλικὸν τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ τὰ μάλα εὐδοκίμως διευθυνόμενον καὶ συντασσόμενον, καὶ εἰς τὸ τοῦ κυρίου Μαρίνου Βρετοῦ Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, καὶ τὴν 15ην Ἰουνίου 1863, ἐπιστρέφει εἰς Κωνσταντινούπολιν· κάτοχος δὲ ἦτο ἔκτοτε τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς, τῆς Θεολογίας, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας, τῆς Ἀνθρωπολογίας, τῆς Χημείας, τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς. Τοιαύτην ἐκέκτητο παιδείαν ὁ ἀοίδιμος.

Μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων καὶ ἡμίσεως μηνῶν, ἦτοι τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καλεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἵνα ἐκφωνήσῃ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ προσλαλιὰν κατὰ τὴν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ τελουμένην ἐνθρόνισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου τοῦ Γ', ἐν ᾗ ἐκφέρει τῶν ῥητορικῶν αὐτοῦ

χειλέων τὰ Χρυσοστόμεια ταῦτα ῥήματα, ἅτινα πεφωτισμένην ἐς ἄκρον καὶ φλογερὰν ἐμφαίνουσι μέριμναν ὑπὲρ τε τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν κέντρου καὶ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ εἰς τὰ πρόσω πορείας τῶν ὑπ' αὐτὸ διατελούντων λαῶν, καὶ ὧν οὔτε τὴν σήμερον δυστυχῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄσκοπος ἢ ἀπὸ τοῦ ὀκρίσαντος τούτου ἐπανάληψις ἀπέναντι καταστάσεως πραγμάτων ἥκιστα, ἢ μᾶλλον μηδαμῶς, οἷμοι! βελτιωθείσης. «Ποῦ ὁ συνοδικὸς οἶκος τῶν ἐνδήμων καὶ παρεπιδήμων ἀγίων ἀρχιερέων; Ποῦ ἡ ἀποχρῶσα πρόνοια περὶ καταρτίσεως τοῦ κατ' ἐνορίας κλήρου; Ποῦ ἡ τῆς ἱερᾶς μουσικῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς; Ποῦ ἡ δημοσία βιβλιοθήκη ἐν πόλει, ἐν ἣ βιβλίων μέγας ἐπιδημεῖ λιμός; Ποῦ ἡ συνοδόφθογος τῆς Ὁρθοδοξίας σάλπιγξ, ἡ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ὑγιᾶ παιδείαν διαδίδουσα καὶ προασπισομένη; Ποῦ τὸ οὕτω συγκεκροτημένον θεολογικὸν καὶ ἱεροδιδασκαλικὸν συνέδριον (Ἱερὸς Σύλλογος, Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ, Οἰκουμενικοὶ Διδάσκαλοι), ὥστε πάντοτε καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καθιστάναι τῆς Ὁρθοδόξου ἀκροπόλεως τὰ τεῖχη ἐρυμνὰ καὶ ἀπόρητα; Τίς ἀγνοεῖ ὅτι, ὅπου πνεύματος ἐγγήγορσις καὶ ζωὴ, ὅπου τύπου παμφαῆς ἡμέρα, ἐκεῖθεν φεύγει πᾶσα ἡθικὴ τοῦ προσηλυτισμοῦ ληστεία; Ποῦ τὸ ἄξιον τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ὑψηλῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου περιωπῆς δικαστήριον δικαστῶν τῶν πάντων νομομαθῶν καὶ ἐμπείρων; Ποῦ ἡ τῶν ἐργατικῶν ὁμοθρήσκων τάξεων ἀνάλογος παιδεύσις, ἢ τε ἄλλη καὶ ἡ κατηχητικὴ; Ποῦ ἡ ἐν ἡμῖν οὐχὶ προσωρινὴ καὶ ἐφήμερος, ἀλλὰ παντελὴς κατάργησις τῆς φορτικῆς ἐπαιτείας, καὶ τὰ παραπλήσια» (σελ. 8—9); Ὁλίγος μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λαμπροῦ τούτου ἐκκλησιαστικοῦ λόγου παρέρχεται χρόνος, καὶ ὁ Εὐστάθιος Κλεόβουλος προχειρίζεται ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, διαρίζεται δὲ, τὸ 1864, ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ Σχολάρχης τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ἡ περίβλεπτος αὕτη καὶ γεραρὰ Σχολή, ἡ ὑπ' ἄλλο ἄλλοτε καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὄνομα, πάντοτε μέγα καὶ εὐκλεές, ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερομένη, οἷον «Σχολὴ Πατριαρχικὴ», «Ἐπιστημονικὸν Μουσεῖον» ἢ «Φροντιστήριον», «Φιλοσοφικὴ», ἢ «Ἐθνι-

κή», ἢ «Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ», «Γένους, ὡς ὀρθῶς ἐπιφέρει ὁ ἀείμνηστος (ὅρ. λόγ. ἐκφών. τὸ 1865), οὐχὶ τοῦ Γραιικοῦ, εἰμὴ κατ' ὅσον ἀξίως τῆς ἀρχαίας αὐτῶν φιλανθρώπου μεγαλοφροσύνης Γραικοὶ ἐδίδαξαν, Γραικοὶ ἐδαπάνησαν, Γραικοὶ ἐστήριξαν καὶ ἔσωσαν τὴν σχολήν, πολλάκις καὶ πολυειδῶς κινδυνεύσαν, Γραικοὶ ἔπαθον, ἀλλὰ καὶ—Γραικοὶ εὐδοκίμησαν, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα κοινὰ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου Γένους τῆς ἐπικρατείας.» ἡ παναρχαία καὶ πολυσέβαστος Σχολή, ἥτις πολλὰς μὲν ὑπέστη κατὰ καιροὺς δοκιμασίας, ἀλλ' εἰς ἣν, θεία εὐδοκία, ἐπεδαψίλευσαν τὴν ὑψηλὴν καὶ καρποφόρον αὐτῶν προστασίαν καὶ εὐνοίαν οἷ τε Πατριάρχαι Κύριλλος ὁ Δούκαρις, Μελέτιος ὁ Βος, Σωφρόνιος ὁ Βος, Καλλίνικος ὁ Εὐσ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι καὶ εἰ Ἑγεμόνες Γρίκαι, Ρακοδίτσαι, Ὑψηλάνται, Μαυρογένεις, Χαντσερλῆδες, Μουρούζαι καὶ λοιποὶ, ὧν ὁ ἐξ ἥκιστα εὐγενοῦς καταγωγῆς εἰς τὴν Ἑγεμονείαν ὑψωθείς Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Κούζας, τῇ αὐτῇ, ὡς δοκεῖ, μὴ περιφλεγόμενος φιλομουσία, ἠθέτησέ τινα τῶν ἀφιερωτικῶν χρυσοβούλλων· ἡ ἐν ταλαιπωρίαις καὶ στερήσεσι βιώσασα Σχολή, ἥτις οὐδέποτε ἔπαυσεν ἐπιχέουσα τὰ διαυγῆ αὐτῆς νάματα ἐπὶ πᾶσαν τῆς Ἀνατολῆς χώραν παιδείας διψῶσαν καὶ «σοφίαν ζητοῦσαν» (κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον) καὶ μορφοῦσα καὶ ποδηγετοῦσα καὶ εὐεργετοῦσα τοὺς εἰς τὰς οὕτως μητρικὰς αὐτῆς ἀγκάλας προσερχομένους ἐν καιροῖς χαλεποῖς ὡς εἰς λιμένα σωτήριον, ὡς εἰς ὅσιν δενδροσκεπῇ ἐν μέσῳ ἀμμώδους ἐρήμου· ἡ ἀπὸ αἰώνων ἀκτινοβολοῦσα Σχολή, ἥς διετέλεσαν σχολάρχαι ἄνδρες, οἷοι Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης, Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος, Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς, Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεὺς, Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος, Ἰάκωβος Μάνος ὁ Ἀργεῖος, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Δωρόθεος ὁ Πρώιος, Νικόλαος ὁ Λογάδης, ἀπέκτησε, τὸ 1864, ἀντάξιον ἑαυτῆς πρόεδρον καὶ πηδαλιούχον. Πόσον ὑπὲρ αὐτῆς ἐμόχθησε, πόσον ἠγάπησεν, ὠφέλησεν, ἐκλείσειν αὐτὴν Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος! Τίς δὲν εἶδεν ἢ δὲν ἤκουσε, καὶ τίς ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὸ πολῦτιμον τῶν πρὸς αὐτὴν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν; Οἶα καὶ ὅσα τὸ πρῶτον κατορθώθησαν ἐπὶ τῆς τριετοῦς σχολαρχίας αὐτοῦ, ἥτοι ἀπὸ τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1864, ἡμέρας τῆς ὀριστικῆς αὐτοῦ ἐγκαταστάσεως, μέχρι τῆς 4ης Δεκεμβρίου

1867, ὅτε ἡ Σχολὴ ἐστερήθη τοσοῦτῳ πολυτίμου κηδεμονίας, τρανώτατα δεικνύουσι μὲν αἱ κατὰ πρῶτον ἤδη ἐπὶ τῶν αὐτοῦ ἡμερῶν ἀρξάμεναι ἐπέτειοι λογοδοσίαι, μαρτύρια ἀκριβῆ καὶ πιστὰ τῆς ἀκαμάτου ἐνεργείας, δραστηριότητος καὶ φιλομουσίας τοῦ τὴν Σχολὴν ὀλοφύχως ὑπηρετήσαντος καὶ εἰς πανεπιστημιακὴν περιωπὴν ἀνυψῶσαι διαλογισαμένου ἀοιδίου αὐτῆς ἰθύντορος, ὡς καὶ ὁ κώδιξ τῶν πρακτικῶν τοῦ πανυπερσεβάστου τούτου τῶν Μουσῶν φυτωρίου· οὐχ ἥτον δ' ἐν συνόψει ὀφείλω κἀγὼ σήμερον, τῇ ἀνατεθείσῃ μοι ἐπόμενος ἐντολῇ, ἀνακοινῶσαι ὑμῖν τινὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν τὰ μὲν πλείω διαγεγραμμένα τυγχάνουσιν ἐν ἐπισήμῳ τῆς Σχολῆς ἐγγράφῳ, πρό τινων ἐτῶν δημοσιευθέντι (ἦτοι τῷ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Καλλιφρονος τὸ 1870 ἐκφωνηθέντι ἐναρκτηρίῳ λόγῳ,) ἄλλα δ' ἄλλοθεν ἐξακριβώσας συνέλεξα.

Ἀνετέθη αὐτῷ τῷ Σχολάρχῃ ἡ διδασκαλία τῆς δογματικῆς θεολογίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱερᾶς κατηχήσεως, ὡς καὶ ἡ ἐρμηνεία ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Ἐνεκρίθη ὅπως, πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Σχολῆς καὶ συναντίληψιν τῆς Σχολαρχίας, διορισθῶσιν ἐκ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου δύο μὲν κοσμήτορες, εἰς δὲ γραμματεῖς, ἐπὶ τὸ ἀντιπροσωπεύειν τὸν Σχολάρχην τυχὸν ἀπόντα, ἐποπτεύειν ἅειποτε τὰ τῆς πειθαρχίας, καὶ συσκέπτεσθαι καὶ συνεργάζεσθαι μετ' αὐτοῦ, ὅσάκις ἂν δεῇ.

Ἐξησφαλίσθη ἡ ζωὴ τριακοσίων καὶ ἐπέκεινα μαθητῶν καὶ διδασκάλων διὰ τῆς γενομένης στερεᾶς ἐπισκευῆς τοῦ τῆς Σχολῆς οἰκοδομήματος, ἐτοιμορρόπου ὄντος πολλαχοῦ, κατὰ τὴν γνώμην δοκίμων ἀρχιτεκτόνων.

Συνέστη, πρὸς ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν τῆς Σχολῆς ἀρωγὴν, ὡς ἐπέτειος τακτικὴ αὐτῆς ἑορτὴ, ἡ μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, καθ' ἣν ὥρίσθη ὅπως πατριαρχικὴ μὲν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἐπιτελεῖται λειτουργία μετὰ μνημοσύνου ὑπὲρ τῶν ἱδρυτῶν, εὐεργετῶν, συνδρομητῶν, ἐφόρων, διδασκάλων καὶ μαθητῶν τῆς Σχολῆς, ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, ὁ δὲ κατὰ καιρὸν Σχολάρχης ἐκφωνῇ

ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ λόγον, τελετὴ δὲ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν σύντομος γείνηται εἴτε ἐν τῇ Σχολῇ εἴτε ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τῶν Πατριαρχείων, ἐπευλογοῦντος τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριάρχου.

Κατηργήθησαν αἱ ἄλλοτε δι' ὑφηγητῶν γινόμεναι μαθημάτων τινῶν διδασκαλίαι, ἐκάστῳ τῶν εἰδικῶν καθηγητῶν ἀνατεθείσης τῆς διδασκαλίας ἐκάστου εἵδους τῶν μαθημάτων.

Εἰσῆχθη μὲν ἡ σπουδὴ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας, τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς φιλολογίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τῆς χημείας, τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου καὶ τῆς καλλιλογίας, ὡς καὶ ἡ λατινικὴ θεματογραφία, ἡ θεωρία τῆς ποιήσεως καὶ γραφικαὶ ἀσκήσεις περὶ τὴν ἐλληνικὴν ἐπιγραμματοποιίαν, κατέστη δὲ ὑποχρεωτικὴ ἡ σπουδὴ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τῶν μαθηματικῶν, προαιρετικῶν ἕως τότε, ἐδόθη δὲ καὶ μεγαλητέρα ἀνάπτυξις εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ πολλὰ ἄλλαι ἐπηνέχθησαν ἀνάλογοι βελτιώσεις περὶ τὴν διδασκαλίαν.

Παρετέθησαν ἐπὶ τραπέζης, ἔνθα καὶ ἐφ' ὅλης ἔμενον τῆς ἡμέρας, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μαθητῶν, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν μελετῶν καὶ ἀσκήσεων αὐτῶν, διαφόρων γλωσσῶν λεξικά ἐκ τῶν μεθοδικωτέρων καὶ ἐντελεστέρων.

Ὁρίσθη ὁ τύπος τοῦ τῶν ἀπολυομένων φοιτητῶν διπλώματος ἢ πτυχίου.

Εἰσῆχθη τὸ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πανεπιστημιακαῖς σχολαῖς παραδεδεγμένον σύστημα τῶν ἀκροατῶν, εἰς οὓς καὶ ἐδίδετο, ἐὰν ἤθελον, οὐχὶ μὲν δίπλωμα, ἀλλ' ἕτερόν τι ἐπίσημον ἔγγραφο, ὀνομασθὲν ἐνδεικτικόν.

Εἰσῆχθη ἡ χρῆσις τῶν ἐλεγκτικῶν δελτίων, ἐν οἷς βαθμολογοῦνται μὲν αἱ τῶν φοιτητῶν ἀπαντήσεις, σημειοῦνται δὲ ἡ διαγωγή καὶ αἱ ἀπουσίαι, ὡς καὶ εἴ τι ἄλλο πρόσφορον εἰς ὑποκέντησιν τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν. Ἐτέθη ὅρος ἀπαραίτητος τῆς ἐν τῇ Σχολῇ ὑποτροφίας, παρὰ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν τῶν ἡθῶν εὐκοσμίαν, τὸ ἔχειν ἐν τοῖς μνησθεῖσιν ἐλέγχοις τὸν πρῶτον βαθμὸν ἐν ᾧ

πασι τοῖς μαθήμασι, ἐν δὲ ταῖς νεωτέραις γλώτταις οὐδέποτε ἑλάττωνα τοῦ δευτέρου.

Ἐτέθησαν αἱ βῆσεις, συνήλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ οὐκ εὐάριθμοι ἱδρυταί, συνετάχθη, συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ὁ θεμελιώδης Κανονισμὸς καὶ ἐξελέγησαν τὰ μέλη τῆς διοικήσεως ἐπιτροπῆς τῆς Κεντρικῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος, προτιθεμένης μὲν τὴν διὰ κτηματικῆς τε καὶ χρηματικῆς προικοδοτήσεως ὑποστήριξιν τῆς Σχολῆς καὶ τὴν διὰ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου βελτίωσιν αὐτῆς μέχρι καταρτίσεως, κατὰ τὴν σφοδρὰν καὶ ἀκάθεκτον τοῦ ἀοιδίου ἐπιθυμίαν, φιλοσοφικῆς σχολῆς πανεπιστημίου καὶ μέχρις ἐπαρκοῦς καὶ ἀσφαλοῦς αὐτοσυντηρήσεως, μελλούσης δὲ, ἅμα τῆς Σχολῆς οὕτως ἀσφαλισθείσης, φροντίζειν εὐθὺς καὶ περὶ ἐθνικοῦ παρθεναγωγείου, περὶ ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως διὰ συνεννοήσεως μετὰ πασῶν αὐτῆς τῶν ἐνοριῶν.

Ἐκανονίσθησαν δεόντως τὰ περὶ δημοσίων ἐξετάσεων, ὡς καὶ τὰ περὶ προβιβασμοῦ τῶν φοιτητῶν καὶ βαθμολογήσεως τῶν τελειοδιδάκτων.

Περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σχολῆς ἀντίγραφον ἐπίσημον πολύτιμον πολυτίμου Χρυσοβούλλου τοῦ Ἡγεμόνος Μιχαὴλ Γρηγορίου Στούρτζα, ἀφορῶντος τὸ ἐν Μολδαβίᾳ ἀδιαφιλονείκητον αὐτῆς κτῆμα, ἐκδοθέντος τὸ 1849 καὶ ρητῶς διαλαμβάνοντος ὅτι τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου Ἀαρὼν-Βόδα διετέλουν ἀφιερωμένα τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ πρὸς διατήρησιν τῆς Σχολῆς καὶ ὅτι χαρίζεται ἐσαεὶ εἰς τὰς γαίας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μοναστηρίου ἀσυδοσία οὐχὶ μόνον τοῦ ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν ἐπιβληθέντος, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου φόρου.

Συνέστη Ὁργανοθήκη, ἥτις καὶ ἐπλουτίσθη διὰ διαφόρων ὀργάνων τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, δι' εὐμεγέθους οὐρανίου σφαίρας, διάμετρον ἐχούσης ἐνὸς γαλλικοῦ μέτρου, διὰ πολυτίμου κατὰ Μόρσιον τηλεγραφικῆς μηχανῆς καὶ δι' ἄλλων πολλῶν αὐτοειδῶν ἐπιστημονικῶν βοηθημάτων.

Συνετάχθη κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης καὶ διάφοροι ἐξευρέθησαν πρόσοδοι καὶ τρόποι πρὸς τακτοποίησιν καὶ πλουτισμὸν αὐ-

τῆς, οἷοι ἢ εἰς αὐτὴν καθιέρωσις τοῦ ἐκ τῶν διπλωμάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδεικτικῶν τῆς Σχολῆς ἀποφερομένου ἀργυρίου, ἢ εἰς αὐτὴν προσθήκη τῶν βιβλίων τοῦ Κοινοῦ (μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο καὶ ἐπτακόσια ἀντίτυπα τῆς Κιβωτοῦ, προορισθέντα εἰς πώλησιν πρὸς ὄφελος αὐτῆς), ἢ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας βιβλίων, περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, ἐπίσημος καὶ συνεχὴς πρόσκλησις ὅπως προσφέρῃ ἕκαστος εἰς αὐτὴν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον πάντων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδομένων, ὁ διορισμὸς εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο βιβλιοφύλακος, ἐξ ὧν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς ταύτης ἐξόχου σχολαρχίας 1800 ὡς ἔγγιστα προσκτησαμένη τόμους, ἢ τὸ 1864 ἐκ 4205 τόμων συμποσούμενη τῆς Σχολῆς βιβλιοθήκη συνεποσοῦτο τὸ 1867 ἐκ τόμων 5993.

Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι, αἱ ἐπιλήψει με ὁ χρόνος ἀφηγούμενον, συντελεστικώταται εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀνωτέρου ἐκπαιδευτηρίου βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις ἐγένοντο τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐπιστάσι Εὐστάθιου τοῦ Κλεοβούλου, ὅστις, τὸ Σολομόντειον αἰεὶ δὲ πλοῦτός ἐστιν ἐπιθυμητὸν κτῆμα ἐν βίῳ, τί σοφίας πλουσιώτερον τῆς τὰ πάντα ἐργαζομένης;—ἤλθε δέ μοι τὰ ἀγαθὰ ὁμοῦ πάντα μετ' αὐτῆς, καὶ ἀναρίμητος πλοῦτος ἐν χερσὶν αὐτῆς», σὺν τῷ πλατωνικῷ «αἰσχροὺς ἐστὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην μὴ οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων» καὶ τῷ Ἰσοκρατείῳ «σοφία γὰρ μόνη τῶν κτημάτων ἀθάνατος» αἰεὶ ἀναλογιζόμενος μετὰ πεποιθήσεως ἐπρέσβευε καὶ εὐγλώττως ἐκήρυττεν ὅτι «πάσης ἄλλης εὐποιίας καὶ φιλανθρωπίας ἢ ἐνέργεια περιορίζεται εἰς ὀλίγα ἔτη καὶ ἄτομα, ἢ δὲ παιδεία καὶ αἱ περὶ ταύτην εὐεργεσίαι ὅρια ἔχουσι τὴν οἰκουμένην καὶ τοὺς αἰῶνας» (ὅρ. λόγ. ἐκφων. τὸ 1865).

Ἴδου, μουσοφιλῆς ὁμήγουρις, ἰδοὺ διατὶ ἐγένετο, εἴπερ τις καὶ ἄλλη, συγκινητικωτάτη ἢ τελετὴ καθ' ἣν ἐπισήμως παρέδιδε τῷ ἑαυτοῦ διαδόχῳ Εὐστάθιος ὁ Κλεόδουλος τὴν διεύθυνσιν τῆς Μεγάλης τοῦ Γενοῦ Σχολῆς καὶ καθ' ἣν ἅπαντες μὲν οἱ μαθηταί, δι' ἐνὸς τῶν φοιτητῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως, ἀπηύθυνον αὐτῷ ἀπὸ

καρδίας, σὺν ἄλλοις πολλοῖς εὐγνώμοσι ῥήμασι, τὰς ἀκολούθους λέξεις· «λυπούμεθα ἐκ βαθέων, σεβαστὲ Σχολάρχᾳ, στερηθέντες ἀκαίρως Σοῦ τοῦ σοφοῦ καὶ ἀξίου διδάκτορος, οὔτινος αἱ ὑψηλαὶ καὶ σοφαὶ διδασκαλίαι, ὡς ἀπὸ πηγῆς πολυχεύμονος, γονίμως τὰ τῆς κοινωνίας ἡμῶν καταρδεύουσιν βλαστήματα, ἔμελλον, οὐκ εἰς μακρὰν, τοὺς ὠρίμους καὶ ἀγλαοὺς καρποὺς ἀναδείξει, πρὸς καύχημα καὶ ἀγλαΐσμα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τοῦ Ἑθνους» (ἴδ. ἐκκλησ. δελτ. κ. Καλλιφρ. ἔτ. α. τόμ. β. σελ. 63) ἐκεῖνος δὲ, γνήσιος τοῦ Χριστοῦ ὁπαδός, μετ' ἀφελείας πολὺ ἐγκρυπτούσης τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς διανοίας ὕψος, αὐτοῖς ἀνταπεκρίνετο· «ἡγάπησα ὑμᾶς, τέκνα μου, καὶ οὐδέποτε παύσομαι ἐπισκεπτόμενος καὶ φροντίζων ὑπὲρ ὑμῶν».

Καὶ ταῦτα λέγων καὶ τοιαῦτα πράττων, Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος, ἐνήργει μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ εἰλικρινῶς ὠμίλει, καθότι ἐθεώρει ἑαυτὸν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων καὶ σάρκα ἐκ σαρκός» τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ, τῷ πυρὶ καταφλεγόμενος ἐνδομύχου στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως ἀκραιφνοῦς, ἔλεγε περὶ αὐτῆς ὅτι «συναδουμένη μετὰ τῆς ναυαγησάσης ἐθνικῆς ἱκμάδος καὶ δόξης καὶ, ὡς μυθεύμενος φοῖνιξ, ἀπὸ τῆς τέφρας αὐτῆς ἀναθρόσκουσα, διατελεῖ ὑπὲρ τὰ διακόσια ἤδη ἔτη κατὰ συνέχειαν ἀπηχοῦσα τὸ ἡδύφωνον καὶ ἀνθυπνωτικὸν κελάδημα τῶν πατρῶν πτηνῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ Ἑλικῶνος, ὅτε μὲν θρηνητικὸν καὶ βραγχνῶδες, ὅτε δὲ τορὸν καὶ τρανόφθογον καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἑαρινόν, καὶ, καθάπερ κιθωτὸς θεοπαγῆς, γλῶσσαν καὶ παιδείαν ἐποχοῦσα καὶ τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν καὶ τὸν μαργαρίτην τῆς θρησκείας τῶν πατέρων, ἀνασώζει εἰς τὰς χώρας τῶν τριῶν σοφῶν Ἱεραρχῶν τὸ φῶς τῆς ἀρχαιομαθείας, προπέμπουσα μυρίας φωτεινὰς ἀκτῖνας τῶν μαθητῶν αὐτῆς, ὡς προαγγέλλους προσεχοῦς ἀνατολῆς τῆς ἡλιοφεγγοῦς παιδείας, ἥτις ἐξ ἐσπερίων κλιμάτων παλινδρομεῖ εἰς τὴν κεντρικὴν ἐστίαν, ἵνα ἀρύσῃται ζωὴν καὶ τόνον, καθὼς τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν ἐν τῇ καρδίᾳ.» (ἴδ. λόγ. ἐκφων. τὸ 1865).

Ὅτε, τὸ 1865, ἡ κυβέρνησις τοῦ ἡγεμόνος Κούζα ἐδημοσίευσεν νομοσχέδια ἐκκλησιαστικὰ, ὧν Σύνοδος ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πάντων τῶν ἐνταῦθα ἐνδημούντων Πα-

τριαρχῶν, Ἀρχιερέων καὶ Ἱεροδιδασκάλων ἐκήρυξε τὴν ἀντικανονικότητα, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος, ἐπίλεκτον αὐτῆς μέλος, ἀπεστάλη ἐπιστήμῳ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τῇ 22ᾳ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἰς τὰς Ἡνωμένας Δακικὰς Ἡγεμονείας πρὸς τὸ κομίσαι καὶ, εἰ δέοι, διασαφῆσαι τὰ ἀφορῶντα τὸ σκανδαλῶδες τοῦτο ζήτημα καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν ἐκεῖ Ἱεραρχίαν καὶ τὸν ἐπιτόπιον Ἡγεμόνα ἐπιγεγραμμένα πατριαρχικὰ γράμματα. Ἀλλ' ἐπανῆλθε τὴν 14ην Μαΐου σφόδρα καὶ δικαίως ἀγανακτῶν κατὰ τῆς πολυτρόπως ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εὐεργετημένης Βλαχομολδαβικῆς χώρας, ἐπειδὴ ἡ ἀνατεθεῖσα αὐτῷ ἀποστολῇ, ἂν καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιτυχὴς «καθόσον ἐξεγένετο αὐτῷ λαλῆσαι δυσὶν ὑπουργοῖς, τοῖς πρώτοις ἐν τῷ Δακικῷ ὑπουργείῳ, καὶ τῷ Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτῃ καὶ τισιν ἐνδημοῦσιν ἐπισκόποις καὶ πολλοῖς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ προκρίτων τόσα καὶ τοιαῦτα, ὅποσα ὑπέλαθεν ἐκκλησιαστικῶς ἀληθῆ καὶ σωτήρια καὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀχράντου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἄξια», οὐχ ἥττον ἀτυχῆς ἐν γένει ἀπέβη καὶ δύσμοιρος, καθότι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀστυνομικῶς ἀπεπέμφθη νυκτὸς ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεσταλμένος, ἐν ὑπερμεσοῦντι τῷ δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι, παρὰ χριστιανικοῦ ὑπουργείου καὶ Ἡγεμόνος, μηδὲ τῆς ἐλαχίστης ἀξιώσεις τιμητικῆς ἐπισκέψεως ἐκ τῆς μητροπόλεως, ἢ τοῦ ὑπουργείου ἢ τῆς ἡγεμονικῆς αὐλῆς (ὁρ. ἐκθ. 16ης Μαΐου — 65).

Προαχθέντος τὸ 1867 τοῦ τότε Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου εἰς ἐπισκοπικὴν διακονίαν, εἰς τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Πρωτοσυγκελλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου διωρίσθη, τῇ 16ῃ Νοεμβρίου, ὁ ἀοίδιμος Εὐστάθιος Κλεόβουλος, ἡ δὲ χειροθεσία αὐτοῦ ἐγένετο τὴν 19ην τοῦ ἰδίου μηνός. Ὁ διορισμὸς τοιούτου ἀνδρός, φέροντος τὰ διὰ τὴν ἐπισημοτάτην ταύτην καὶ ἀκανθώδη θέσιν τῶν Πατριαρχείων ἀπαιτούμενα προσόντα καὶ εὐρεῖαν ἔχοντος παιδείαν καὶ τὴν τε ἀτομικὴν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ Θρόνου ἀξιοπρέπειαν βαθέως συναισθανομένου, παρὰ πάντων ἐθεωρήθη ὁμολογουμένως ἀπόρροια τῆς συνέσεως καὶ περινοίας Γρηγορίου τοῦ Γ', ἐκλέξαντος ἐπ' αὐτῷ ἀντιπρόσωπον. Καὶ ὥντως, αἱ ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ διακονίᾳ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸν εὐκλεῶς αὐτῆς προεξάρ-

χοντα ὑπηρεσίαι αὐτοῦ ὑπῆρξαν σπουδαῖαι καὶ πολυάριθμοι. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ εὐκλείας τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ προόδου τῆς Κεντρικῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος ἀπὸ τῆς νέας αὐτοῦ θέσεως πατρικῇ καὶ φιλοστόργῳ μερίμνῃ προκληθέντα καὶ ἐνεργηθέντα ἀλλεπάλληλα μέτρα; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰς διηγεκτεῖς αὐτοῦ προσπάθειας περὶ τακτικῆς δις τοῦ ἐνιαυτοῦ συντάξεως λεπτομερῶν καταλόγων πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱερατευόντων καὶ τῶν ἐν ἐκάστῃ ἐνορίᾳ παρεπιδημούντων διαθεσίμων κληρικῶν, μετὰ σημειώσεων τοῦ ὀνόματος καὶ ἐπωνύμου, τῆς πατρίδος καὶ ἡλικίας, τοῦ βαθμοῦ τῆς παιδείας, τῆς γλωσσογνωσίας καὶ λογιότητος, τοῦ ἐγγάμου ἢ τῆς ἀγαμίας, τοῦ βίου καὶ τῆς καθ' ἡμέραν διαγωγῆς, τῶν σωματικῶν ἢ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐλλείψεων ἐκάστου αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τῆς πρωτευούσης ὀρθοδόξων οἰκῶν, ἐκπαιδευτηρίων, παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ὑποδοχὴν τῇ 1868 τῶν δύο ἀββάδων τῶν κομισάντων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα προσκλητήριον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς τὴν γενικὴν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων Σύνοδον καὶ τὰς μετ' αὐτῶν συνδιαλέξεις καὶ συζητήσεις; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἀξιοπρέπειαν μεθ' ἧς ἐπεσκέφθη, τὸ 1869, καὶ γαλλιστὶ προσεφώνησε τὴν τῶν Γάλλων Αὐτοκράτειραν Εὐγενίαν, ὑποδεξαμένην αὐτὸν μεθ' ὅλως ἐξαιρετικῆς τιμῆς καὶ προσηνείας ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἀκροάσει, συνωδᾷ τῇ ὑπ' αὐτοῦ διαβιβασθείσῃ ἀξιῶσει καὶ παρὰ τὰς ἐπιμόνους ἐνστάσεις τῶν περιστοιχούντων Αὐτὴν ἐντοπίων τε καὶ ξένων τελεταρχῶν καὶ τὰ ὑπὸ τούτων μηχανορραφηθέντα προσκόμματα, ἅπερ, ὡς ἴστων ἀράχνης, θριαμβευτικῶς διεπέρασεν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους οὓς, τῇ 1870, τοσοῦτον εὐγλώττως ἀνέπτυξεν ὅπως μὴ παραλάβῃ ἐπισήμως τὸ ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος ἐκδοθὲν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ὅτε πολλὰ καὶ ἐπίσημοι κατεβλήθησαν προσπάθειαι ἵνα τοῦτο, ἀδιαθετοῦντος τοῦ Πατριάρχου, ἐπιδοθῇ τῷ Μεγάλῳ Πρωτοσυγέλλῳ; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὰς ἐπὶ τῆς ζωτικῆς ταύτης ἐκκλησιαστικῆς διαφορᾶς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ γραφῇ ἐνεργείας αὐτοῦ,

καὶ ἐν γένει τοὺς κόπους καὶ μόχθους οὓς ἐπὶ πάντων τῶν πολλῶν καίποικίλων κλάδων τῆς ἑαυτοῦ ὑπηρεσίας, ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἔτη, διηγεκτῶς ἐμόχθησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου;

Τοσαύτην προσεκτήσατο παρὰ παντὶ τῷ ὀρθοδόξῳ πληρώματι, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ὑψηλῶν τῆς θέσεως ταύτης καθηκόντων, ὑπόληψιν καὶ φήμην καὶ τοσοῦτον ἐφειλκύσατο τὸ σέβας ὁ ἀείμνηστος Εὐστάθιος ὁ Κλεόβουλος, ὥστε, χηρεύσαντος τοῦ Θρόνου τῆς Καισαρείας, πάντες οἱ ἐπαρχιῶται ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ αὐτὸν ἐζήτησαν ὡς μητροπολίτην παρὰ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ταύτης δ' ἐπὶ χρόνον πολὺν, διὰ λόγους οὓς ἀποσιώπησαι κρεῖττον ἡγοῦμαι ἢ ἀναπτύξαι ἐνώπιον ὑμῶν, ἄλλως τε καλῶς εἰδόντων, ἀπαρνούμενης τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δικαίων καὶ πεφωτισμένων πόθων τῶν Καισαρέων, τούτων ἡ εὐστάθεια ἔλαβε τοσαύτας καὶ τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε ἐδέησε, πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλητέρων σκανδάλων, ὅπως, ἅμα τῇ εἰς τὸν Οἶκον. Θρόνον τὸ τρίτον ἀναβάσει τοῦ γεραροῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ Γ', ἡ ἀγ. καὶ ἱερὰ Σύνοδος ψηφίσῃ, τὴν 30ὴν 7βρίου τοῦ 1871 τοῦ ἔτους, τὸν Μέγαν Πρωτοσύγκελλον Εὐστάθιον τὸν Κλεόβουλον μητροπολίτην Καισαρείας Καππαδοκίας. Ὁ εὖζωνος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης δὲν σήμερον θρηνοῦμεν, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἄλλοτε μὲν ἡ πρωτόθρονος αὕτη ἐπαρχία ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τοῦ Καισαρίου ἐχρημάτισε σύλλογος ἀνδρῶν τὰ μάλα ἐλλογίμων, διδάσκαλος καὶ καθηγεμὼν φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, περιφανῆς καὶ ὀνομαστὴ μητρόπολις πεντήκοντα πέντε ἐπισκοπῶν καὶ τεσσαράκοντα μυριάδων κατοίκων καὶ πρωτόθρονος ἐν τοῖς μαθήμασι καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, νῦν δὲ κατέχεται, ὡς μὴ ὥφελεν, ὑπὸ τῆς σκυθρωπότητος καὶ τῆς κατηφείας, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς συμφορᾶς τῆς πενίας καὶ τῆς ἀμαθείας, καὶ τὸ πάντων ἀλγεινότατον, ὑπὸ τῆς ξενογλωσσίας (ἴδ. πρώτ. προσλ. εἰς τοὺς ἐπαρχ.), τὸ πρώτιστον καὶ μᾶλλον κατεπεῖγον τῶν ἐκ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἀπορρεόντων ὑψηλῶν καθηκόντων ἐλογίσατο τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ λογικοῦ ποιμνίου διὰ τῆς ἀπανταχοῦ τῆς

ἐπαρχίας αὐτοῦ διαδόσεως καὶ καλλιεργείας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, αἷς, ὡς ἐνθουσιωδῶς ἀνακράζει ὁ Καισαρείας Εὐστάθιος ἐν ποιμαντικῷ γράμματι, οὔτε γλυκυτέραν καὶ ἁρμονικωτέραν, οὔτε λεπτοτέραν, φιλοσοφωτέραν, καὶ ὑψινοστέραν, οὔτε θεοπρεπεστέραν ἄλλην ἐλάλησέ ποτε ἢ λαλήσει ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.» Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ παροικίαν, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ μῆνας ὀκτὼ τὰς διατριβάς ποιησάμενος, καὶ τὴν Κεντρικὴν Καππαδοκικὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀδελφότητα, ἧς οἱ πάντες γνωρίζετε τὴν τε φιλογενῆ ἀποστολὴν καὶ τὰς ἀκαμάτους ἐνεργείας, ἰδρύσεν, ἠύλόγησε καὶ ἐγκατέστησεν ἐνταῦθα, καὶ ἐράνους ἀφθονωτάτους πρὸς σύστασιν ἐν Καισαρείᾳ ἐνὸς κεντρικοῦ παρθεναγωγείου μετὰ ἐνοίκων καὶ ὑποτρόφων μαθητριῶν καὶ ἐνὸς κεντρικοῦ γυμνασίου μαθητῶν ἐνδικοιμένων συνέλεξε, καὶ πλείστων ἄλλων αὐτοφυῶν κατορθωμάτων τὴν ἐπίτευξιν δι' ἀλληλογραφίας διηνεκοῦς, διὰ προσωπικῶν μόχθων καὶ δι' ἀπεριγράπτων θυσιῶν ἀόκνως καὶ τελεσφόρως ἐπεδίωξε.

Συνάμα δὲ καὶ τὸν ἀπαιτούμενον ὑπέκλεπτε χρόνον πρὸς συνεργασίαν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ ζητημάτων ἀκανθωδῶν, πολυπλόκων καὶ ζωτικῶν, χρεῖαν δ' ἐχόντων ἀπαραίτητον τῶν τηλαυγεστάτων αὐτοῦ φώτων, καὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν, κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1872ου ἔτους, ὑπὲρ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας ἐν τῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων πανηγυρικῆς δοξολογίας καὶ ἐκφώνησιν, παρὰ τὴν πάνδημον ταύτην τελετήν, ἐμβριθοῦς καὶ σοφοῦ λόγου, ὅστις βαθεῖαν καὶ ἀνεξίτηλον ἐνεχάραξεν ἐντύπωσιν τῷ ἐνθουσιωδῶς αὐτοῦ ἀκροασαμένῳ ἐκκλησιάσματι.

Τὴν δ' εἰκόστην ἐνάτην Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς πρωτευούσης, ἀποχωρισθεὶς, μετὰ συγκινήσεως εἰλικρινοῦς καὶ ἐνδομύχου, τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ὁπαδῶν καὶ φίλων, εἰς ἑπακρον τεταραγμένων, κατατεθλιμμένων, ἀπαρηγορήτων ἐπὶ τῇ στερήσει τοσοῦτον εὐγενοῦς καὶ ὑψηλῆς συνδιατριβῆς, καὶ μεθ' ἡμέρας ἱκανὰς ὁδοιπορικῆς ταλαιπωρίας ἀφίκετο εἰς τὴν ἐαυτοῦ ἐπαρχίαν ὑγιής καὶ ἑτοιμος εἰς πᾶσαν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου ἐνέργειαν καὶ θυσίαν. Ἐκεῖ ἐκτάκτου καὶ πανηγυρικωτάτης ἡξιώθη ὑποδοχῆς ὁ λαοφιλὴς Ἱεράρχης ὑπὸ τε τοῦ ὀρθοδόξου καὶ τοῦ ἁρμενικοῦ

κλήρου καὶ ὑπὸ πάντων παντὸς θρησκευματος καὶ πάσης φυλῆς τῶν τῇ Καισαρείᾳ ἄπασαν οἰκούντων ἐντοπίων τε καὶ ἀλλοδαπῶν. Ἀμα δὲ τῇ ἐν τῇ Μητροπόλει ἐγκαταστάσει, ἤρξατο τῶν ἀόκνων αὐτοῦ προσπαθειῶν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας, τῆς προόδου καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τῶν ἐπαρχιωτῶν, αἱ τὸ προβεβηκὸς τῆς ὥρας καὶ ὁ φόβος μὴ λογισθῶ καταχρώμενος τῶν πολυτίμων ὕμνων στιγμῶν δὲν μοι ἐπιτρέπουσι δυστυχῶς ἵνα ἀφηγηθῶ ὕμιν ἐν λεπτομερίᾳ. Ἄλλως τε, τίς δὲν γνωρίζει τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἐν Καισαρείᾳ καὶ ὄντως ἡράκλεια ἄθλα; Συγκροτήσεις ἐπαρχιακῶν συνελύσεων πρὸς κοινωνικὴν καὶ ἀστυκὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ· ἰδρύσεις καὶ ὑποστηρίξεις ἐκπαιδευτηρίων ἀπειραρίθμων ἀμφοτέρων τῶν φύλων καθ' ἅπαντα τὰ τμήματα καὶ ἀνὰ πᾶσαν γωνίαν τῆς ἐπαρχίας· ἐπουλώσεις πάσῃ θυσίᾳ σοβαρῶν ἐκ τῆς ἀνεχείας προερχομένων πληγῶν, ἀνακαλυπτομένων κατὰ τὴν διηνεκὴ ἅπαντα· χροῦ ἀρχιερατικὴν περιοδεῖαν· προστασίας γενναίας καὶ τολμηρὰς παρὰ τῇ ἐπιτοπίᾳ διοικήσει τῶν τε ἐπαρχιακῶν καὶ ἀτομικῶν συμφερόντων πολυτλήμονος ποιμνίου· πόλεμον ἀδιάκοπον διὰ τε προφορικῆς κατηχήσεως καὶ διὰ γραπτῶν ἀριστουργημάτων κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων προσηλυτιστῶν, δι' οὓς κατορθώθη ὅπως αὐτοὶ μὲν ἐξελεγχθῶσιν ὡς πεπλανημένοι, οἱ δ' ἐκ τῶν ἡμετέρων πλανηθέντες ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας· τὰ πάντα μετ' ἐγκαρδίου πόθου καὶ ζήλου ἀκαμάτου ἐξετέλει ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ὃν ἠγάπησεν, ὡς φιλόστοργος πατὴρ ἀγαπᾷ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα. Μεριμνῶν δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, καθῆκον αὐτοῦ ἱερὸν ἐθεώρει τὸ καταβάλλειν ὅσον οἶον τε πλείους καὶ τελεσφορωτέρας προσπαθείας προτιθεμένας τὴν προσέγγισιν μὲν πρῶτον, ὕστερον δὲ καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀρμενικῆς μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, σφόδρα δ' ἐλυπεῖτο ὅτι ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος τοῦ 1872ου ἔτους δὲν ἐπελήφθη καὶ ταύτης τῆς σπουδαιοτάτης ὑποθέσεως. Οὐδέποτε δ' ἡμέλησε πρὸς τοῦτοις πᾶσι καὶ τὴν δι' ἀλληλογραφίας σοφῶς καὶ πεπειραμένως συζήτησιν τε καὶ διαφώτισιν τῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφουμένων παρ' ἡμῖν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Ἄλλ' αἴφνης, τοῦ τὰ ἐπισκοπικὰ καθήκοντα ἀόκνως καὶ μετ' ἐκτάκτου αὐταπαρνησίας ἐκπληροῦντος φιλελεήμονος καὶ γενναίου Ἱεράρχου, ὅστις, τὸ παράδειγμα μιμούμενος τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ἀμωμότητος ἡμῶν πίστεως, «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μάρκ. 1. 45), τοῦ σοφοῦ καὶ φιλογενοῦς καὶ εὐσεβοῦς καὶ τῆς ἀκραιφνεστέρας καὶ ὑψηλοτέρας ἡθικῆς γνησίου ὁπαδοῦ Καισαρείας Εὐσταθίου, τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, ταῖς σκέψεσι, τῇ πεποιθήσει τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος (καὶ φωνῇ λαοῦ, φωνῇ Κυρίου!) προωρισμένου εἰς ἀνύψωσιν ἐν τῷ μέλλοντι εἰς ἔτι ὑψηλοτέραν περιωπὴν καὶ τὰ μάλα εὐρύτερον στάδιον ἐνεργείας, ἐμνήσθη, φεῦ! ὁ θάνατος, καὶ ἡ θεία Πρόνοια προσεκαλέσατο αὐτὸν εἰς τὰς αἰώνιους μονὰς, εἰς σκληροτάτην δοκιμασίαν ὑποβαλοῦσα τὸ ἔθνος ἡμῶν. Ἐφάνη δὲ πως προαισθανόμενος ἀπὸ τινος χρόνου τὴν προσέγγισιν τοῦ τέρματος τῆς ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ κόσμῳ διαμονῆς αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐν πρὸς φίλους ἀποτεινομέναις καταφαίνεται ἐπιστολαῖς, καὶ ἐν ταῖς ἀκολούθοις πρὸς συγγενῇ ἀπευθυνθείσαις γραμμααῖς. «Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, οὐδέποτε ἀφίνει τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀδικίαν νὰ κατισχύσωσι κατὰ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας· εὐχεσθε μόνον νὰ μὲ ἐνισχύῃ, νὰ μὲ φωτίζῃ καὶ νὰ μὲ διαφυλάττῃ ὁ Κύριος. Χθὲς ἐσπέρας εἶδον εἰς τὸ ὄνειρόν μου ὅτι ἐχειροτονήθην Μητροπολίτης, ἀλλὰ συγχρόνως εἶδον καὶ τὸν μακαρίτην σεβασμόν μας Πατριάρχην τὸν Γερμανόν. Τίς εἶδε τί μοι ἐτοιμάζει ὁ Θεός; ἄλλην θέσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ ἀνάπαυσιν εἰς τὰ οὐράνια; ὁπότερον ἐγκρίνῃ, γεννηθῇ τὸ θέλημά του. Τὰ ὄνειρα εἶναι ἀνεξήγητα.» Καὶ ὄντως, ἀναπαύεται νῦν εἰς τὰ οὐράνια ὁ ἀείμνηστος, ἀνάπαύεται ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀπειροκάλου Θεότητος, ἧς διετέλεσεν ἐπὶ τῆς γῆς δοῦλος ἀγαθός καὶ ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιωμένος, τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος ἀγῶνα! Ἡκούσατε δὲ ὅποῃ λέξεις ἐξήρχοντο τῶν χειλέων αὐτοῦ κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου στιγμὰς; Ὅτε, τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1876, μετὰ δεκαπενθήμερον ἀπηνῆ ἀσθένειαν, ἀπέθνησκε, πεντήκοντα καὶ δύο μόλις ζήσας ἐνιαυτοῦς, ἐν τῇ αὐτοῦ Μητροπόλει, περικυκλουμένη ὑπὸ πλήθους ἀπειραρίθμου Ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων καὶ Ὀθωμανῶν, ὁδυρομένων ἐπὶ τῇ στερήσει κοινοῦ πατρὸς καὶ τῶν πάντων προστάτου, ὁ τὴν ἔνωσιν τῶν

Ἐκκλησιῶν φλογερῶς ποθήσας Ἱεράρχης τὰ ἐξῆς ἀσυναρτήτως, ἀγωνιῶν ὑπετονθόρυν· «Οἱ Ἀρμένιοι . . . ναι . . . ὁ ἅγιος Χίου . . . Ὅχι . . . δὲν θὰ ἀποθάνωμεν πρὶν εὐλογήσωμεν τὴν ἔνωσιν αὐτῶν . . . Ὁ Πάπας . . . Ἀ . . . καὶ αὐτὸν θὰ τὸν περιλάβωμεν » (Ἀνατ. Ἀστ. 19 Φεβρ.)

Ἰδοὺ, ἐν μικρογραφίᾳ ἀτέχνως καὶ ἀτελῶς ἀπεικονιζούσῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ σκιαγραφηθέντος ἱστορικοῦ προσώπου, ἰδοὺ, σεβαστὴ ὁμήγουρις, ἡ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον «σάλπιγξ ἀπάσης λαμπροτέρα διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις καὶ ὁ τοῦ φωτὸς φανερώτερος βίος καθαρὸς» τοῦ ἀοιδίμου τῆς Καισαρείτιδος Ἐκκλησίας Πρωτοιεράρχου Εὐσταθίου τοῦ Κλεοβούλου. Καὶ ὅμως, ὑπαινιγμοὶ σκωπτικοὶ καὶ ἀνοίκειοι, αἰσχροὶ καὶ ἐπίβουλοι συκοφανταὶ καὶ ὕβρεις ἐξετοξεύθησαν, ἔστιν ὅτε, κατ' αὐτοῦ ἐκ διαθέσεως φιλοτύφου, μικροφιλοτίμου, φθονερᾶς καὶ κατὰ πάντα ἀνηθίκου τῶν βαρβάρων φερόντων τὴν ἀληθῆ καὶ φαινήν τοῦ πλησίον ὑπεροχὴν καὶ μὴ ἀνεχομένων ὅπως οἱ Ἀριστεῖδαι δίκαιοι ἀποκαλῶνται καὶ ἀναγνωρίζονται. Ἀλλὰ ἀνὺξ ἦν πάντα ἐκεῖνα καὶ ὄναρ καὶ ἡμέρας γενομένης, ἡρανίσθη· σκιά ἦν, καὶ παρέδραμε· καπνὸς ἦν, καὶ διελύθη· πομφόλυγες ἦσαν, καὶ διερράγησαν· ἀράχνη ἦν, καὶ διεσπάσθη» (Χριστοστ. λόγ. εἰς Εὐτρ.). Καὶ ἀληθὲς μὲν ἐστὶν ὅτι πάντοτε συμβαίνει ὅ τι καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ συνέβη· τὸ ψεῦδος ἐπὶ τέλους νικᾶται ὑπὸ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ πρὸς τί δαπανᾶσθαι ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ καὶ ἀμελεῖν τὰ κυριώτερα καὶ οὐσιωδέστερα; Πρὸς τί καταναλίσκειν τὸν πολύτιμον χρόνον εἰς κακοβούλους ἀντεγκλήσεις καὶ κατηγορίας καὶ μὴ συναισθάνεσθαι ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τὴν ἀνάγκην ἀπονομῆς ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἅπαντα τὸν ἑαυτῶν βίον εἰς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀφιέρωσαντας; Πρὸς τί λέγειν καὶ γράφειν καὶ πράττειν ἕκαστον αὐτογνωμόνως καὶ ἐν τῷ τῶν ἀτομικῶν μόνον καὶ προσωπικῶν ζητημάτων περιστρεφόμενον κύκλῳ καὶ μὴ συνασπίζεσθαι καὶ συνεννοεῖσθαι καὶ συνεργεῖν πρὸς κοινὴν ἀπάντων ἡμῶν ταχείαν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον ἀνταξίαν τοῦ ἡμετέρου παρελθόντος; «Ὁ-

λίγου δεῖν, ὡ ποθεινότατ' ἀνδρῶν καὶ φίλων, ἔγραφέ μοι ἐπ' ἐσχά-
των ὁ διὰ μεγάλης ψυχῆς ὑπὸ τοῦ Ὑψίστου προικισθεὶς πολυθρή-
νητος Ἱεράρχης, κινδυνεύομεν οὐκ ἔθνος ἐν καὶ ὁμοφυές, οὐ μίαν
ἐκκλησίαν ἐνσπονδον καὶ συστηματικὴν καὶ ἀεὶ λελογισμένην καὶ
καλλίνομον φαίνεσθαι συγκροτοῦντες, ἀλλ' ἄτομα πολλὰ διακριδόν
διεσπαρμένα καὶ διεσπασμένα, ἕκαστον τοῖς αὐτῷ συμφέρουσι καὶ
δοκοῦσι μονήρει τῷ τρόπῳ προσέχον καὶ ἐγκαθεῦδον νήδυμον». Οὐκ ἐλήλυθεν ἄρά γε ἡ ὥρα τῆς ὀριστικῆς διορθώσεως πραγμάτων
καταστάσεως ἣν οὕτω πικρῶς ἐθρήνει, ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, ὁ πολυ-
θρήνητος τῆς Καισαρείας μητροπολίτης; Ἡ ὥρα αὕτη ἔστω ἡ πα-
ροῦσα, καθ' ἣν δεῦτε πάντες, κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, ἔμπλεοι τῶν
μεγάλων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ἀνδρὸς ὀλοφύχως ἀγαπήσαντος
καὶ ἐνδόξως ὑπηρετήσαντος τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος αὐτοῦ,
εὐελπιστοῦντες δὲ καὶ ὅτι ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα μι-
ρηθήσεται τὸ παράδειγμα ἡμῶν, δεῦτε προσφέρωμεν ὡς θυμίαμα
εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην

Εἴσαξις τοῦ Κλεοβούλου

τὴν θυσίαν τῆς ἀμερίμνου περὶ τὰ κοινὰ διαθέσεως καὶ τῶν ἡκιστα
εὐγενῶν παθῶν ἡμῶν, ἀναξίων ὀρθοδόξων καὶ Ἑλλήνων ἀνδρῶν,
ἐπάδωμεν δὲ καὶ μετὰ συντριβῆς καρδίας, εὐγνωμοσύνης φόρον
αὐτῷ ἀποτίοντες ἀνθ' ὧν ὑπὲρ ἡμῶν ἐμόχθησεν, ἐπάδωμεν,
μετὰ τῶν ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια διηνεκῶς ἀσπασαμένων καὶ
μετ' ἐκτάκτου πομπῆς κηδευσάντων τὸν πολύκλαυστον νεκρὸν
δικαίως ἀπαρηγορήτων Καισαρέων (ὅρ. Ἀνατ. Ἀστ. 4ης δε-
κεμ.), ἐπάδωμεν τὸν ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἱερὸν ὄρκον
τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· «Ἐὰν ἐπιλαθώμεθά σου, ἀξιάγαστε πάτερ, ἐπι-
λησθεῖν ἡμῶν ἢ δεξιὰ· κολληθεῖν ἡμῶν ἢ γλῶσσα τῷ λάρυγγι ἡ-
μῶν, ἐὰν μὴ σου μνησθῶμεν εἰς τὸν αἰῶνα» (Δαβ. καθ. ψαλμ 136)!

ΛΟΓΓΑΡΙΟΝ Α. ΦΙΛΑΛΗΘΟΥΣ. (*)

Ἐκ τῆς σπουδαίας ἀγορεύσεως τῶν ἐξόχων τῆς ἐπισήμου
ταύτης ἡμέρας ῥητόρων βαθέως συγκεκινημένος, σεβαστὴ καὶ
ἀξιότιμος ὁμήγουρις, ἐγείρομαι καὶ γὰρ, ὡς διδάσκαλος προ-
φίλου μαθητοῦ, ὡς συνεργάτης ἀκαμάτου σχολάρχου, τοῦ
ἀοιδίου Κλεοβούλου, οὗ τὴν πένθιμον μνήμην τελεῖ σήμερον
μεγαλοπρεπεστάτην ἡ ἀξιότιμος Ἀδελφότης τῆς «Ἐηροκρή-
νης». Ἐγείρομαι δὲ, οὐχὶ ὅπως τὰ σπάνια ἐξυμνήσω πλεο-
νεκτῆματα τοῦ μεγάλου ἀνδρός, οὐδ' ἐγὼ τοιαύτην ἔχω ἀ-
ξίωσιν, οὐδ' ὑμεῖς παρὰ διδασκάλου ἀπαιτεῖτε τοῦ μαθητοῦ
τὸν ἔπαινον. Ἐγείρομαι μόνον καὶ μόνον, ὅπως ἐν ἐπιστείσω
δάκρυον, ἀνικμον μὲν, ἀλλὰ φλογερὸν, ἐκ τῶν γηραλέων μου
βλεφάρων ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ λίθου, τοῦ καλύπτοντος τὸ σαρκίον
τῆς μεγαλοφυοῦς αὐτοῦ ψυχῆς. Ἀπαραμύθητος θρηνῶ τὸν
ἄωρόν σου θάνατον, ὁ mea spes inanes, ἀπαραμύθητος
θρηνῶ τὴν ἀνυπολόγιστον ζημίαν τῆς ἡμετέρας φυλῆς καὶ
Ἐκκλησίας, ἀναλογιζόμενος ἐνθεν μὲν, ὅτους ὑπὲρ ἀμφοτέρων
ὑπέστης ἀγῶνας καὶ μόχθους, ἐνθεν δὲ ὅσας ὑπὸ σπινθηρίῳ ἀμ-

(*) Ἐκ τῶν ἐκφωνηθέντων μετὰ τὸν κύριον λόγον τῆς ἡμέρας δημο-
σιεύονται τὰ συγκινητικὰ προσφώνημα τοῦ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς Μ.
τοῦ Γ. Σχολῆς κ. Ι. Φιλαλήθους, τὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἑλλ. Φι-
λολογικοῦ Συλλόγου κ. Ι. Ἀλιμπέρτου καὶ τὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἐν
Γαλατῇ Φιλεκαπιδευτικῆς Ἀδελφότητος κ. Β. Γαβριηλίδου.

φοτέροις ὠφελείας καὶ βελτιώσεις ἢ γονιμότης τῆς διανοίας σου καὶ ἡ εὐστάθεια τοῦ εὐγενοῦς χαρακτηρὸς σου. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἅπαντες οἱ ἐνταῦθα συνελθόντες πενθοῦμεν ἐκ μέσης καρδίας ἐρίτιμον φίλον, πολύμητιν σχολάρχην, δραστήριον διανομέα τῶν φώτων, ἀτρόμητον στρατιώτην τοῦ Χριστοῦ. Σὺ δὲ, μακάριε, ἐπιβλέπεις ἄνωθεν ἰλαρῶ τῷ προσώπῳ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τὸν Ὑψιστον ἀναμφιβόλως καθικετεύεις ὑπὲρ τῶν φίλων, ὑπὲρ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ σου ποιμνίου, ὑπὲρ τοῦ ἀναγεννωμένου ἔθνους σου, ὑπὲρ τῆς παγκοίνου μητρὸς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς φιλομούσου Ἀδελφότητος, ἥπερ, τὴν ἀθάνατόν σου μνήμην τιμῶσα, τὴν τιμαλφεστάτην εἰκόνα σου οὐ μόνον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἐμβριθῶν συνδιασκέψεων ἀναρτῆσει, ἀλλὰ καὶ ἀνεξίτηλον ἐγχαράξει ἐν ταῖς ἀπαλαῖς καρδίαις τῶν ἀξιότιμων αὐτῆς μελῶν, ὅπως ἐκ τῆς διηνεκοῦς παρουσίας σου λαμβάνουσα τὰς εὐγενεῖς ἐμπνεύσεις, ἀγωνίζεται τὸν καλλιστέφανον ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ εὐκλείας τῆς φιλοστόργου σοῦ τε καὶ ἡμῶν μητρὸς, τῆς πολυγόνου καὶ καλλιγόνου Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Τριῶν ἄμα ἀνδρῶν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τακτικῇ αὐτοῦ συνεδριάσει ἐμνήσθη τῆς τελευτῆς ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος. Ἐμνήσθη δ' αὐτῆς οὐχὶ παρέργως οὐδὲ ἀσκόπως, ἀλλ' ἵνα ἐκφράσῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀμύθητον αὐτοῦ λύπην, ἀλλ' ἵνα ἀνεξιτήλοις ἐγγράψῃ γράμμασιν ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας αὐτοῦ — ἐν τοῖς πρακτικοῖς — τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ἀνεπανόρθωτον διὰ τε ἑαυτὸν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπώλειαν. Τίνες δ' ἦσαν οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες; Ἀλγεινὴ ἡ μαιραία σύμπτωσις! Δύο φιλελληνικώτατοι Γαλάται, δύο περιώνυμα τῆς Γαλλίας τέκνα, οἵτινες τὴν Ἑλλάδα ἴσα τῇ φυάτῃ αὐτοῦς ἠγάπησαν, καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα δι' ὅλου αὐτῶν τοῦ βίου ὑπηρέτησαν καὶ ἐκαλλιέργησαν, πλεῖστα ἀφέντες μνημεῖα τῶν εὐγενῶν τούτων αἰσθημάτων. Ἦσαν οἱ αἰδίου μνήμης Ambroise Fermin Didot καὶ Brunel de Presle. Καὶ εἶχεν ἄρα δίκαιον ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, συγκαταλέγων αὐτοὺς ἐν τοῖς ἐπιτίμοις αὐτοῦ μέλεσιν. Ὁ δὲ τρίτος τίς; Ὁ ἐν Μούσαις ἀδελφὸς αὐτῶν καὶ ὁμόζηλος, ὁ μουτοτραφὴς Ἕλλην, τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, ἡ ἔξοχος διάνοια, ὁ ἡδυεπὴς τῶν θείων ρημάτων κήρυξ, ὁ πρωτότοκος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἱεράρχης, ὁ ἀγαπῶν μητροπολίτης Καισαρείας, ὁ ἐν ταῖς ὑγίαι καὶ ἐμφορῇ αὐτοῦ καὶ ταῖς κλειναῖς βουλαῖς εὐσταθῆς ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ὁ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ. Ἀλλὰ τὴν λύπην αὐτοῦ ταύτην ἔδει πάντως νὰ καταστήσῃ ὁ Σύλλογος ἐκδηλοτέραν, περιφανεστέραν, καὶ διὰ τοῦτο, τῇ προτάσει ἐνὸς τῶν ἐπιλέκτων αὐτοῦ μελῶν, ὁμοθυμῶς ἐψήφισεν ἵνα ἰδίαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν δύο φιλελλήνων ἀφιέρωσιν συνεδρίασιν, καὶ τὴν βιογραφίαν αὐτῶν συγγράψαν ἀπαγγεῖλῃ μέλος τι λόγιον. Ἐν δὲ τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ἔλαθεν ἄρα γε τὸ ὄνομα τοῦ Κλεοβούλου; Οὐχί. Διήλθε μὲν τοῦτο ἐν σιγῇ, ἀλλ' ἡ σιγὴ ἦν εὐγλωττοτέρα τῶν λόγων καὶ σιγηλῶς

ἐξεδηλοῦτο, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπίλεκτον μέλος, ὃ πέρυσιν τὴν ἀνωτάτην τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τιμῶν θέσιν, ἔμελλε σήμερον δι' ἀριστοτέχνου γραφίδος καὶ εὐφραδοῦς γλώττης ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸν ἀοίδιμον μνημεῖον ἐταεῖ. "Εμελλεν, ἀλλ' ἤδη δὲν μέλλει πλέον. Ἀνηγέρθη νῦν τοῦτο περιφανὲς καὶ ὑπερύψη- λον, συμπαραστατοῦσθαι τῆς ρέκτιδος, τῆς οὐχὶ βήματα τῆς πρὸς τὰ πρόσω πορείας αὐτῆς, ἀλλὰ γιγάντειον ἄλμα μετρούσης Ἀδελφότητος Ξηροκρήνης. Ὡ, πόσον ὁ Κλεόβουλος ζῶν θὰ ἡγάπα καὶ ποίαις ἤδη εὐλογίαις θὰ στέφῃ ἀπὸ τὰ οὐράνια δώματα ἡ μακαρία αὐτοῦ ψυχὴ τὴν Ἀδελφότητα ταύτην Ἀριθμήτατε εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας στέμμα τοῦ Κλεο- βούλου τόσα πετράδια τιμαλφῇ, ἐν τῷ μέτῳ τῶν ὁμοίων θὰ εὖρητε ἐν, φιλονεικοῦν πρὸς τὰλλα τὴν πλείονα ἀνταύγειαν, ὅπερ τῷ προσέφερεν ἡ γεραρὰ Ξηροκρήνη. Ἀναδιρῆτατε τὴν βίβλον τοῦ βίου τῆς Ξηροκρήνης, καὶ ἐν αὐτῇ θὰ εὖρητε ἐν ὄνομα χρυτοῖς γράμμασιν: ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ, πρυτανεύσας αὐτῆς. Αὕτη δὲ ἡ περικλεῆς Ξηροκρήνη, ἡ εὐ- κληματοῦσα ἄμπελος, ἡ Μ. δηλονότι τοῦ Γ. Σχολῆ, παρή- γαγε τὴν ὁμώνυμον αὐτῇ ταύτην Ἀδελφότητα, ἥτις, ὡς ἄλλος Αἰνείας τὸν πατέρα του Ἀγχίστην, θέλει διακώπει φέρουσα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς τὸ ἱερὸν εἶδωλον, τὴν ἱερὰν περκαταθήκην, ἣν ἀλληλοδιάδοχοι γενεαὶ τόσαι τῇ ἐκκληροδότησιν. Τῇ Ἀ- δελφότητι ταύτῃ ἐπιφυλάσσεται ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἰδέας, ἣν ἡ μεγάλη τοῦ ἀειμνήστου διάνοια συνέλαβε, — τῆς προαγω- γῆς τῆς Σχολῆς εἰς Πανεπιστήμιον, — καὶ ὑπὲρ ἧς πρῶτος ἤρξατο ἐργαζόμενος. Δίκαιον δὲ αὕτη καὶ ἱερὸν ἀποτίει σήμε- ρον φόρον ἐπιτελοῦσα τὴν πένθιμον ταύτην τελετὴν πρὸς ἐκ- δῆλωσιν τοῦ ἀμυθήτου αὐτῆς ἄλγους ἐπὶ τῇ προώρῳ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τελευτῇ, ὅπερ πρῶτιστος πάντων αἰσθάνεται καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ.

Ἐπὶ τοῦ δακρυβρέκτου κενοταφίου, ὅπερ τὸ ἔθνος εὐγνωμο- νοῦν καὶ ἡ Ἐκκλησία συγχαίρουσά σοι, ἀνίδρυσαν, Κλεό- βουλε, ἐν τῇ μνήμῃ των μέγα, πασιφανὲς, ἀρίδην, προσ- ἐρχομαι ταπεινὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀ- δελφότητος τοῦ Γαλατᾶ ἵνα προσενέγκω σοι ἐπ' ὀνόματι αὐ- τῆς καὶ ἐμοῦ, ἂν ἐπιτρέπῃς, σπαρακτικὸν διὰ τοὺς προσφέ- ροντας ἀποχαιρετισμόν. Σὺ, οὗ τὸ πνεῦμα χαρωπὸν καὶ πλη- σιφαὲς ἐσελάγιζεν εἰς τὰς χρυσᾶς ἀτμοσφαίρας τοῦ φωτός καὶ τῆς ἐπιστήμης· σὺ, οὗ ἡ τριπλῇ δύναμις, πνευματικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ, εἰργάζετο ἀδιακόπως εἰς καλλιέργειαν τῆς νέας ἑλληνικῆς γῆς, ἣν προσπαθοῦμεν οἱ υἱοὶ τῶν μεγά- λων πατέρων μας νὰ καταστήσωμεν ἐφάμιλλον τῆς ἀρχαί- ας αὐτῆς ἀρετῆς· σὺ, ὅστις εἶπας:—Ἐπὶ τριπλοῦ σκίμποδος θέλω στηρίξει τὸν ἐφήμερόν μου βίον· ἐν Βυζαντίῳ θὰ γίνω ἐργάτης εἰς ὕψωσιν τηλεκλειτοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, ἔνθεν ὡς ἐξ ἀκροπόλεως νὰ δεαχέῃ τὰς μαρμαρυγὰς τῆς ἡ νέας ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐπιστήμη ὡς δύναμις, ὡς ἀνάπτυ- ξις, ὡς ἀπόλαυσις· τὴν Καππαδοκίαν θὰ ἀναστήσω ἐκ τῆς λήθης τῆς καὶ εἰς τὴν οὐρανίαν αὐτὴν νύμφην μου θὰ δώσω προῖκα τὴν γλῶσσαν ἣν ἀπώλεσε, τὴν πολύδοξον, ὡς σὺ αὐ- τὸς τοὺς Καισαρεῖς προτρεπόμενος ἔγραφες, καὶ οὐρανόφθογ- γον ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἧς οὔτε γλυκυτέραν καὶ ἁρμονικω- τέραν, οὔτε λεπτοτέραν, φιλοσοφωτέραν καὶ ὑψινοῦστέραν, οὔτε θεοπρεπεστέραν ἄλλην ἐλάλησέ ποτε ἢ λαλήσει ἄνθρω- πος ἐπὶ τῆς γῆς, — εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν μου εἰς ἣν πρὸ

πολλοῦ ἔπαυσεν ἡχοῦσα ἡ εὐγλωττία τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ Βασιλείου, θὰ προσφέρω τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας μου, τὴν σχολὴν καὶ τὴν ἀσχολίαν μου, φαιδρὰ ἀγωνίσματα, ὅπως συναγωνιζόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου, σπείρωμεν ἐπὶ τῶν τριβῶν τῆς τοῦ πνεύματος ἐκεῖνο τὸ κραταῖον, ὅπερ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας τὰ σπέρματα, ἀπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος τοὺς κάλυκας καὶ τὰ ἄνθη προσλαβὼν ἐχρησίμευσε δίκην ἀτμοῦ πρὸς διάδοσιν χριστιανισμοῦ οὐχὶ νεκροῦ καὶ τυπικοῦ, ἀλλὰ πνευματοφόρου καὶ ζωογόνου· σὺ, ὅστις ἐπίσης γενναῖος καὶ ἀτρόμητος ἀπὸ τοῦ σπουδαστηρίου σου εἰς τὸν ἄμβωνα, ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς συγχρόνου δράσεως κατέβαινες, ἀγωνιστὴς ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἔθνους σου, ὑπὲρ τῶν νομίμων τῆς Ἐκκλησίας σου· σὺ, Κλεοβούλε, ἔσο τὸ ἱλαρὸν φῶς τῆς κοινωνίας μας ἥτις ἐννοεῖ νὰ ζήσῃ ὡς σὺ μαχομένη ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ὡς μέσου δυνάμεως καὶ ἀνθρωπισμοῦ· ὑπὲρ τῆς γλώττης ὡς ὀργάνου φρονήματος ἐθνικοῦ, ἀλλὰ καὶ μέλλοντος ἐθνικοῦ· ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σκοπιᾶς δεικνυούσης ἐν ἀπόπτῳ τὸν ἱστέφανον τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ὀρίζοντα.

Τοῦ Κλεοβούλου τὴν μνήμην θὰ σαρκάσωμεν, ἐὰν ἀδρανῆσωμεν πρὸς τὸν ἄγωνα τοῦ τριπλοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους. Τοῦ Κλεοβούλου τὴν μνήμην θὰ τιμήσωμεν, τοῦ Κλεοβούλου τὸ πνεῦμα θὰ ἀνακουφίσωμεν ἀπὸ πάσης ἀχθηδόνος, τοῦ Κλεοβούλου τὴν ψυχὴν θὰ προσκαλέσωμεν ἵνα πτερυγίζῃ ἐλαφρὰ ὡς χρυσάλλις, καλὴ ὡς σελήνη, ὑπερθεὶς τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀγρῶν, ἐὰν ὀρκισθῶμεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν ἐλληνικὴν τοῦ Ἀκαδημίου, εἰς τοὺς Καππαδόκας τὴν ἐλληνικὴν τῶν γλώσσων, εἰς τὸ ἔθνος τὴν δύναμιν τοῦ προχωρεῖν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δύναμιν τοῦ ἡθοποιεῖν.

 SISMANOGGIO
MILANO